

Ministerie van Defensie

De veteranen- nota

2020-2021

Voorwoord

Voor u ligt de veteranennota 2020-2021. Deze nota beschrijft de resultaten en werkzaamheden in 2020 op het gebied van het veteranenbeleid en de uitvoering daarvan. Tevens is er een doorkijk naar de eerste maanden van 2021.

Door COVID-19 zijn grote evenementen en vele activiteiten rondom veteranen afgezegd. Dat is begrijpelijk maar ook erg jammer. Zo zouden de Invictus Games vorig jaar in Den Haag plaatsvinden maar dat kon, evenals dit jaar, niet doorgaan. Hopelijk kunnen we er volgend jaar van 16 - 22 april 2022 van gaan genieten. Ook de Nederlandse Veteranendag had afgelopen jaar een andere invulling dan anders. Het defilé en de samenkomst op het Malieveld konden niet doorgaan. De ceremonie in de Ridderzaal gelukkig wel en deze was ondanks alle beperkingen indrukwekkend. Ik ben benieuwd naar de invulling van 26 juni a.s. en hoop dat u in die week net als ik een witte anjer op de borst vastspeldt.

Op 1 januari 2021 was de oprichting van Stichting Nederlands Veteraneninstituut (NLVi) een feit. Dit is een absolute mijlpaal. Hiermee is invulling gegeven aan één van de uitkomsten van de evaluatie van het veteranenbeleid uit 2016. Met de oprichting van het NLVi zijn zes (deel)organisaties ondergebracht in een landelijke organisatie. De bestaande capaciteit en expertise voor ondersteuning, zorg, (maatschappelijke) erkenning en waardering voor de veteraan wordt nu optimaler en efficiënter benut. Omdat het NLVi beschikt over een eigen Raad van Toezicht is de voormalige toezichthouder, de Raad voor civiel-militaire Zorg en Onderzoek (RZO), ontbonden. De uitgebrachte adviezen van de RZO heb ik altijd zeer hoog gewaardeerd. Deze adviezen hebben in grote mate bijgedragen aan de continue verbetering van de uitvoering van het veteranenbeleid.

Op 26 november 2020 opende Zijne Majesteit Koning Willem-Alexander de Nationale Veteranenbegraafplaats in Loenen. Het betreft een particulier initiatief van de Stichting Nationale Veteranenbegraafplaats Loenen.

Uit eerbied voor onze veteranen is er nu een plek waar veteranen en - indien gewenst - hun partner kunnen worden begraven, bijgezet of hun as kan worden uitgestrooid. De veteranenbegraafplaats is ontstaan uit een maatschappelijke behoefte en was een lang gekoesterde wens van velen. Het is een begraafplaats met een nationaal karakter en daarmee van nationaal belang.

In december 2020 nam ik het onderzoeksrapport 'Focus op Dutchbat-III' en de aanbevelingen van de begeleidingscommissie in ontvangst. In opdracht van Defensie heeft het ARQ Nationaal Psychotraumacentrum onderzoek gedaan naar de behoefte aan zorg, erkenning en waardering van Dutchbat-III-veteranen. Het onderzoek bevestigt het beeld dat na 25 jaar de gebeurtenissen in Srebrenica nog sterk leven bij de ongeveer 850 militairen van Dutchbat-III. Het kabinet heeft de aanbevelingen omarmd en Defensie voert ze momenteel uit. Daarover leest u in deze nota meer.

Ik wil benadrukken dat Defensie het vormgeven en (laten) uitvoeren van het veteranenbeleid niet alleen kan. Hiervoor maak ik dankbaar gebruik van de adviezen van velen, zoals de Veteranenombudsman, de Inspecteur-Generaal der Veteranen, het Veteranen Platform en vele anderen. Enkele belangrijke partners staan genoemd en beschreven.

Tot slot wil ik mijn grote waardering uitspreken voor alle veteranen, die vaak onder moeilijke omstandigheden, waar ook ter wereld zijn ingezet.

De Minister van Defensie

Drs. A. Th. B. Bijleveld-Schouten

Inhoud

De basis van deze nota	4
- De Veteranenwet en het Veteranenbesluit	4
- Begrippen uit de Veteranenwet	4
- Doelstellingen van het Veteranenbesluit	5
- Waar we ons op hebben gericht	5
- Wat we gaan doen	5
Feiten en cijfers	6
Organisaties werkzaam binnen het veteranenveld	7
Erkenning en Waardering	14
- Stichting het Veteraneninstituut	14
- Het Veteranenloket	15
- Het Nationaal Comité Veteranendag en de Stichting Nederlandse Veteranendag	15
- Vereniging Veteranen Platform	18
- Decoraties	19
- Bijeenkomsten en reünies	22
- Militaire Oorlogs- en Dienstslachtoffers	23
Zorgplicht	24
- Zorgplicht voor-, tijdens-, en na inzet na de missie	24
• Vragenlijst na missie of inzet	25
• Ontwikkeling vragenlijst na missie of inzet	25
- Bijzondere zorgplicht	26
• Re-integratie	26
• Het Landelijk Zorgsysteem voor Veteranen	27
• Nuldelijnsondersteuning	28
• Gespecialiseerd maatschappelijk werk	30
- Materiële zorg	30

• Posttraumatisch stressstoornis protocol	31
• Veteranen met Onbegrepen Lichamelijke Klachten	32
• PTSS als onderdeel van de landelijke campagne 'Hey het is oké'	32
• Informatie aan Vereniging Nederlandse Gemeenten over de bijzondere zorgplicht	33
Onderzoek	34
- Afgerond onderzoek	34
- Lopend onderzoek	34
- Nieuw onderzoek	38
- Overig onderzoek	38
Financiën	39
- Uitgaven 2020	39
Toezicht en advies	40
- Inspecteur-Generaal der Krijgsmacht in zijn rol als Inspecteur der Veteranen	40
- De Raad voor civiel-militaire Zorg en Onderzoek	40
- De Nationale Ombudsman in zijn rol als Veteranenombudsman	41
Wat gaan we doen	42
Bijlagen:	
I Lijst van afkortingen	46
II Lijst van missies met toekenning Veteranenstatus	47

De basis van deze nota

Veteranenwet en Veteranenbesluit

Het huidige veteranenbeleid is gebaseerd op de Veteranenwet (2012) en het Veteranenbesluit (2014). De Veteranenwet, nader uitgewerkt in het Veteranenbesluit (Kamerstuk 30 139, nr.125), vormt de grondslag voor erkenning, waardering en de (bijzondere) zorg waar onze veteranen recht op hebben. Een voorbeeld hiervan is de oprichting van het Veteranenloket in 2014. Dit loket waarborgt de toegang tot en de coördinatie van zorg- en dienstverlening aan veteranen, Militaire Oorlogs- en Dienstslachtoffers (MOD) en hun relaties. Naast de opening van het Veteranenloket is ook de Veteranenombudsman geïnstalleerd, heeft de inkomensvoorziening vorm gekregen en is de Regeling Volledige Schadevergoeding (RVS) in werking getreden. De ontwikkeling van de zorg voor veteranen heeft niet stil gestaan. Zo heeft in 2016 de beleidsevaluatie van de veteranenzorg plaatsgevonden (Evaluatie Veteranenbeleid 2011-2016 nr 30139-170). In deze evaluatie is getoetst op doeltreffendheid en doelmatigheid van het beleid. Naar aanleiding van deze beleidsevaluatie is onder andere gesteld dat de governance voor de uitvoering van het veteranenbeleid anders georganiseerd diende te worden. Dit heeft uiteindelijk geleid tot de oprichting van het Nederlands Veteraneninstituut op januari 2021. U leest hier meer over in deze nota.

De veteraan heeft recht op de in de wet vastgestelde regelingen vanwege zijn bijzondere status die hij als militair heeft of heeft gehad en de bijzondere verantwoordelijkheid van de overheid in zijn geheel voor het welzijn van de veteraan die hieruit voortvloeit. De veteraan en diens relatie moeten blijvend kunnen rekenen op bijzondere zorg indien zij dit nodig hebben.

Begrippen uit de Veteranenwet

Onder veteraan wordt verstaan: de militair, de gewezen militair, of de gewezen dienstplichtige, van de Nederlandse krijgsmacht, dan wel van het Koninklijk Nederlandsch Indisch Leger, alsmede degene die behoorde tot het vaarplichtig koopvaardijpersoneel, die het Koninklijk der Nederlanden heeft gediend onder oorlogsomstandigheden dan wel heeft deelgenomen aan een missie ter handhaving of bevordering van de internationale rechtsorde voor zover deze missie bij regeling van Onze Minister is aangewezen (artikel 1 onder c van de Veteranenwet).

Onder inzet wordt verstaan: De militair die ingezet wordt onder oorlogsomstandigheden dan wel neemt deel als militair aan een missie ter handhaving of bevordering van de internationale rechtsorde voor zover deze missie bij regeling van Onze Minister is aangewezen (artikel 1 onder d van de Veteranenwet). De lijst met missies vindt u in bijlage 2.

De relatie van de veteraan is de echtgenoot, geregistreerde partner of andere levensgezel en bloed- en aanverwanten in de eerste of tweede graad van de veteraan (artikel 1 onder e van de Veteranenwet).

Materiële zorg zijn de aanspraken van de veteraan op grond van een wettelijk voorschrift op bezoldiging dan wel op uitkeringen en voorzieningen in verband met werkloosheid, ziekte, arbeidsongeschiktheid, invaliditeit of overlijden als gevolg van de uitoefening van de militaire dienst onder de omstandigheden of bij een missie zoals eerder beschreven (artikel 1 onder f van de Veteranenwet).

In deze nota zal aan de hand van de wetsartikelen uit de Veteranenwet en de hoofdstukken uit het Veteranenbesluit gerapporteerd worden wat er in het afgelopen jaar is gebeurd en welke ontwikkelingen hebben plaatsgevonden.

Doelstellingen van het veteranenbeleid

Het bevorderen van de erkenning van de verdiensten van veteranen en het bevorderen van de erkenning van de mogelijke gevolgen van de inzet als militair op zijn gezondheid.

Het bevorderen van de waardering die veteranen op grond van hun verdiensten toekomt.

Het waarborgen van de bijzondere zorg die veteranen en hun relaties in verband met de inzet als militair nodig hebben.

Waar hebben we ons op gericht

Afronden van het onafhankelijk onderzoek 'Focus op Dutchbat- III'.

Uitvoeren van het project 'Governance' en de oprichting van het Nederlands Veteraneninstituut (NLVi) per 1 januari 2021.

Ontwikkelen/vormgeven van een modern stelsel van uitkeringen en voorzieningen gericht op maatschappelijke participatie.

Wat gaan we doen

Verder ontwikkelen/vormgeven van een modern stelsel van uitkeringen en voorzieningen gericht op maatschappelijke participatie.

Beschrijven en mogelijk verbeteren van de transitie van de militair / veteraan van defensie naar de civiele maatschappij.

Het uitvoeren van de beleidsreactie 'aanbevelingen Dutchbat III', naar aanleiding van het onderzoek 'Focus op Dutchbat III' en de aanbevelingen van de begeleidingscommissie.

Uitwerken van thema's in relatie tot toekomstige ontwikkelingen en de gevolgen voor het veteranenbeleid.

Feiten & Cijfers

Veteranen totaal:

105.350

Veteranen in werkelijke dienst:

22.400

Veteranen Post-actief:

82.950

Aantal veteranenpashouders

86.674

Veteranenpashouders in werkelijke dienst: **20.881**

Veteranenpashouders postactief: **65.793**

80

Organisaties aangesloten bij het Veteranen Platform (VP)

80.000 Veteranen via organisaties aangesloten bij het VP:

1.729

Postactieve veteranen in behandeling bij het gespecialiseerd maatschappelijk werk binnen het Landelijk Zorgsysteem voor Veteranen (LZV)

1.054

Postactieve veteranen in behandeling bij de ze lijn Geestelijke Gezondheidszorg (GGZ) binnen het LZV

9310 x

Militair Invaliditeitspensioen uitgekeerd

Totale uitgaven veteranenbeleid:

€ M 186,5

Organisaties betrokken bij de uitvoering van het veteranenbeleid

Veteranen zijn alle (ex-)militairen met de Nederlandse nationaliteit die het Koninkrijk dienden in oorlogsomstandigheden of daarmee vergelijkbare situaties, zoals vredesmissies in internationaal verband. Na afloop van een eerste missie, waaraan de veteranenstatus is verbonden, is de militair direct veteraan. Het beeld dat veteranen per definitie al flink op leeftijd zijn, is achterhaald. Er zijn vele jonge veteranen met een loopbaan binnen en buiten Defensie.

De afgelopen jaren is hard gewerkt aan het samenvoegen van diverse stichtingen en organisaties die betrokken zijn bij de uitvoering van het veteranenbeleid. De samenvoeging moet leiden tot een duidelijke en herkenbare besturingsstructuur die goed past bij de taken die voortvloeien uit de Veteranenwet en het Veteranenbesluit. De samenvoeging betrof de volgende organisaties: Stichting Nederlandse Veteranendag (NLVD), Stichting Veteraneninstituut (Vi), Stichting de Basis, Team Zorgcoördinatie van het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds (ABP)/Bureau Bijzondere Regelingen Defensie (BRD) van de Algemene Pensioen Groep (APG), de coördinatie van de nuldelijnsondersteuning van de Vereniging Veteranen Platform (VP) en het programmabureau van het Landelijk Zorgsysteem voor Veteranen (LZV). Deze samenvoeging heeft geleid tot de oprichting van Stichting het Nederlands Veteraneninstituut (NLVi) op 1 januari 2021. Deze Veteranennota heeft betrekking op

activiteiten op het gebied van zorg, erkenning en waardering voor veteranen uitgevoerd in 2020. In deze nota zijn daarom de stichtingen en organisaties die per 1 januari 2021 zijn opgegaan in het NLVi nog als afzonderlijke partijen beschreven en zichtbaar.

Hierna volgt een overzicht van de organisaties die betrokken zijn bij de uitvoering van het veteranenbeleid, zoals gesteld in artikel 2 van de Veteranenwet en hoofdstuk 1, artikel 1 'Erkenning en Waardering voor veteranen' van het Veteranenbesluit.

nederlands
veteranen
instituut

Deze organisaties
zijn vanaf
1 januari 2021
samengevoegd
tot Stichting
het Nederlands
Veteranen-
instituut.

Stichting Nederlandse Veteranendag (NLVD)

Bevordering van maatschappelijke erkenning en waardering.

veteraneninstituut

Stichting het Veteraneninstituut (Vi)

Erkenning en waardering door dienstverlening aan de veteraan. Uitvoering van onderzoek en verspreiding van kennis en informatie.

Het Veteranenloket (VL)

Onderdeel van het Veteraneninstituut. Vormt de toegang tot zorg- en dienstverlening aan Nederlandse veteranen.

de Basis
Wij helpen u op weg

Stichting de Basis

Gespecialiseerd maatschappelijk werk binnen het LZV.

Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds/Bureau Bijzondere Regelingen Defensie (ABP/BRD)

Team Zorgcoördinatie.

Vereniging Veteranen Platform (VP)

Coördinatie van de nuldelijnsondersteuning.

Landelijk Zorgsysteem voor Veteranen (LZV)

Programmabureau.

Vereniging Veteranen Platform (VP)

Belangenbehartiging van Nederlandse veteranen.

Nationaal Comité Veteranendag (NCVD)

Bevordering van maatschappelijke erkenning en waardering.

De Inspecteur der Veteranen

Bemiddeling bij individuele kwesties van veteranen, advisering over veteranenaangelegenheden en bevorderen van (maatschappelijke) erkenning en waardering.

Nationaal Fonds voor Vrede, Vrijheid en Veteranenzorg (v-fonds)

Erkenning voor en waardering van veteranen en andere geüniformeerden, levend houden van de herinnering aan oorlogen en vredesmissies, herdenken en gedenken van slachtoffers van conflicten en het vieren van de vrijheid, door (financiële) ondersteuning te geven aan, onder andere, 75 jaar vrijheid en de Invictus Games.

Bedrijfsmaatschappelijk werk Defensie (BMW)

Bedrijfsmaatschappelijk werk en gespecialiseerd maatschappelijk werk binnen Defensie en het LZV.

Militair Geestelijke Gezondheidszorg (MGGZ)

2e lijns geestelijke gezondheidszorg aan militairen en veteranen binnen Defensie en binnen het LZV.

Dienstencentrum Re-integratie (DCR)

Ondersteuning en advisering bij re-integratie.

Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds/Bureau Bijzondere Regelingen Defensie (ABP/BRD)

Re-integratie en materiële zorg.

De Veteranenombudsman

Behandeling van klachten van veteranen over de overheid of hulpverlenende instanties.

De Raad voor civiel-militaire Zorg en Onderzoek (RZO)

Toezicht en advies op de ketenzorg van het LZV en adviseur over (wetenschappelijk) onderzoek op het gebied van veteranenzorg.

Bond van Nederlandse Militaire Oorlogs- en Dienstsachtoffers (BNMO)

Erkenning en waardering, belangenbehartiging en versterking van de band tussen oorlogs- en dienstsachtoffers.

Koninklijk Tehuis voor Oud-Militairen en Museum Bronbeek

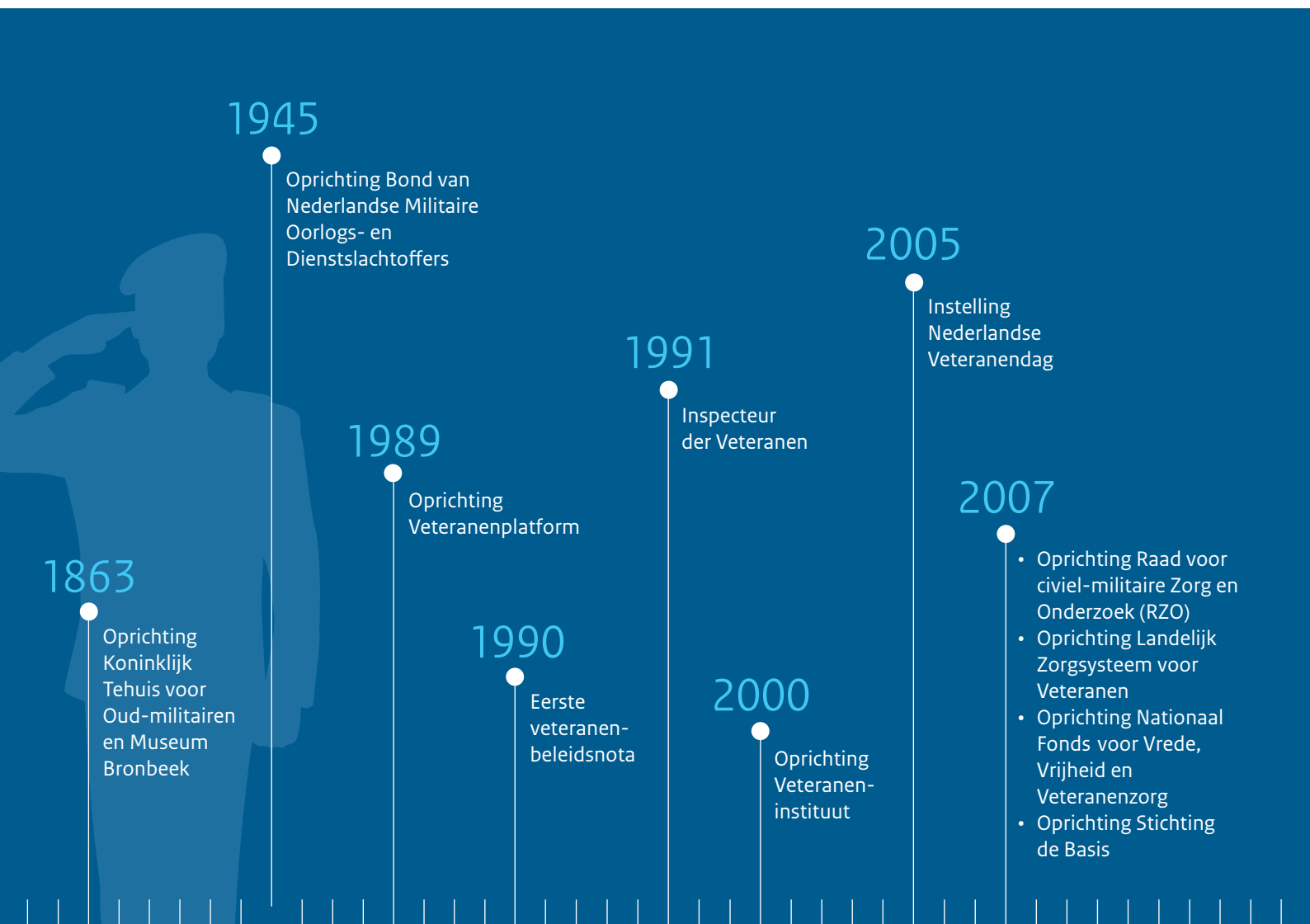
Museum en kenniscentrum van het koloniaal-militair verleden van Nederland en een tehuis voor veteranen van de Nederlandse Krijgsmacht en het voormalig Koninklijk Nederlandsch-Indisch Leger (KNIL).

Diensten Geestelijke Verzorging (DGV)

Bieden van nuldelijns-ondersteuning en bijdragen aan het welbevinden van veteranen.

Geschiedenis

2008

PTSS-
protocol

2012

Ereschuld-
regeling

2014

- Inwerkingtreding Veteranenwet en Veteranenbesluit
- Oprichting Veteranenloket
- Instelling Veteranenombudsman
- Inkomensvoorziening
- Regeling Volledige Schadevergoeding

2018

Nationaal
Fonds
Ereschuld

2019

Opracht
governance
uitvoering
veteranenbeleid

2020

Opening
Nationale
veteranenbegraafplaats
Loenen,
(26 november 2020)

2021

- Oprichting Nederlands Veteraneninstituut (NLVi)
- Opheffen Raad voor civiel-militaire Zorg en Onderzoek (RZO) en de Programma Advies Commissie voor Onderzoek (PACO)

Erkenning en Waardering

Op grond van artikel 2 van de Veteranenwet voer ik beleid dat gericht is op erkenning van de verdiensten van veteranen, van erkenning van de mogelijke gevolgen van de inzet voor hun gezondheid en waardering die veteranen op grond van hun verdiensten toekomt. Veteranen hebben Nederland gediend onder oorlogsomstandigheden of tijdens (vredes)missies. Voor hun prestaties verdienen zij erkenning en waardering van zowel de overheid als van de samenleving. Met het veteranenbeleid wil Defensie de maatschappelijke bekendheid met oorlogs- en uitzendervaringen vergroten, de maatschappelijke waardering voor de prestaties van veteranen stimuleren en de beleving hiervan door de veteranen zelf versterken. Hierna volgt een overzicht van de werkzaamheden en activiteiten in 2020 die hun grondslag vinden in het Veteranenbesluit in hoofdstuk 1 onder artikel 1,2 en 3.

Stichting het Veteraneninstituut

Stichting het Veteraneninstituut (Vi) richt zich primair op de directe dienstverlening aan veteranen en hun thuisfront en versterkt daarmee de erkenning van en de waardering voor veteranen. Het Vi vervult met het Veteranenloket tevens de loketfunctie naar de dienstverlening en zorg en fungeert als kennis- en onderzoekscentrum op veteranengebied.

In 2020 waren in verband met het uitbreken van de COVID-19 pandemie de mogelijkheden van het Vi om invulling te geven aan groeps- en publieksactiviteiten die bijdragen aan erkenning en waardering voor veteranen en hun thuisfront uiterst beperkt. Dit gold bijvoorbeeld voor de traditionele thuisfrontdagen, waardoor alleen met online-bijeenkomsten en via de besloten facebookgroep het contact kon worden onderhouden. Door de COVID-19 maatregelen is de jaarlijkse Veteranenlezing niet doorgegaan.

De vijf inspiratiedagen voor gemeenten, uitgevoerd in samenwerking met het Nationaal Comité Veteranendag, gericht op het stimuleren van lokale veteranenactiviteiten, hebben vanwege de COVID-19 maatregelen niet of nauwelijks geleid tot daadwerkelijke lokale en regionale activiteiten. Wel heeft het Vi in de contacten met gemeenten suggesties aangedragen op welke wijze zij binnen de grenzen van de COVID-19 maatregelen uiting konden geven aan hun waardering voor veteranen, bijvoorbeeld in de vorm van het opsturen van een presentje.

Daarnaast droeg de uitgave van het boekwerk 'Militaire ooggetuigen, 75 jaar bevrijd, herinneringen aan strijd en onvrijheid in Europa en Azië', met daarin een dertigtal verhalen van veteranen, verder bij aan het uitdragen en vergroten van erkenning en waardering voor veteranen.

Subsidie Defensie:

€M 5,77

Educatief programma*:

Veteraan in de Klas:

- 34.422 leerlingen/jongeren bereikt (9.167 op basisscholen en 22.603 op het voortgezet onderwijs en 2.652 op andere locaties).
- Een groep van 245 gecertificeerde gastsprekers verzorgde 1.194 gastlessen.

Veteranenpassen verstrekt:

- 324 aan veteranen in werkelijke dienst.
- 608 aan post-actieve veteranen.
- Totaal aantal veteranen-pashouders: 86.674.

Overige activiteiten:

- 4/5 mei Online Erecouloir.
- Online bijeenkomsten voor veteranen en thuisfront.
- 75 jaar vrijheid: delen van verhalen en publicatie van het boek 'Militaire ooggetuigen'.
- Bijgedragen aan documentaire 'De machteloze missie van Dutchbat'.

* In samenwerking met de Stichting Nederlandse Veteranendag.

Kosten: zie ABP en Vi

Telefonische bereikbaarheid < 1 minuut:	Contact met de zorgcoördinator < 3 werkdagen:	Doorlooptijd van initiële aanmelding tot zorgplan < 4 weken:
93% (norm is 90%)	93,4% (norm is 90%)	98,1% (norm is 90%)
11.190 maal telefonisch benaderd.	20.009 maal per mail benaderd.	

Het Veteranenloket

Het Veteranenloket (VL) (onderdeel van het Vi) faciliteert de toegang tot zowel de materiële als de immateriële zorg en de dienstverlening voor veteranen en hun relaties en voor Militaire Oorlogs- en Dienstslachtoffers (MOD-ers) en hun relaties.

Het aantal te behandelen zaken bij de sectie Zorgcoördinatie bedroeg 2.412 casussen in 2020. Ruim vijf procent van deze casussen betreft relaties van veteranen.

Het merendeel van de contacten met het VL betreft informatieverzoeken en dienstverleningsvragen, zoals het aanmelden voor evenementen en het aanvragen van vervoersbewijzen. Deze verzoeken worden steeds meer digitaal ingediend via 'Mijn Vi'.

In de brief aan de Tweede Kamer (Kamerstuk 1355 van 19 januari 2021) over burgerdoden in Uruzgan is gesteld dat het VL hét loket is voor veteranen indien zij melding willen maken van incidenten die plaatsvonden tijdens hun inzet of missie. In de brief is ook de toezegging gedaan om te bezien in hoeverre het noodzakelijk is om de mogelijkheid hiertoe breder onder de aandacht van (postactieve) veteranen te brengen. Inmiddels maakt het Nederlands Veteraneninstituut (NLVi) in zijn communicatie duidelijk dat het VL ook de loketfunctie voor incidentmelding uitvoert. Met het Ministerie van Defensie zijn nadere afspraken gemaakt over de doorgeleiding van zo'n incidentmelding. In het geval de veteraan niet alleen een incident wil melden maar ook een hulpvraag heeft, biedt het NLVi passende hulp of ondersteuning.

Ten slotte werkt het Vi samen met het Landelijke Zorgsysteem voor Veteranen (LZV) aan de introductie van een persoonlijke, digitale gezondheidsomgeving voor veteranen, het zogeheten Veteranenportaal.

Het Veteranenportaal is een persoonlijke, digitale gezondheidsomgeving voor veteranen. Via het portaal houdt de veteraan zicht op zijn traject en kan, indien gewenst, anderen betrekken bij dit traject. Het portaal biedt ook apps, die de veteraan bij zijn herstel kunnen ondersteunen. Een proefproject met het Veteranenportaal is in 2020 gestart en het portaal is in gebruik genomen door een eerste groep veteranen. De ervaringen uit dit project worden gebruikt bij de verdere ontwikkeling van het Veteranenportaal.

Het Nationaal Comité Veteranendag en de Stichting Nederlandse Veteranendag

Het Nationaal Comité Veteranendag (NCVD) richt zich op het bestendigen en bevorderen van maatschappelijke erkenning en waardering voor alle Nederlandse veteranen. Het NCVD heeft de volgende hoofdtaken: de organisatie van de Nederlandse Veteranendag, het uitvoeren van een doorlopende publiekscampagne en het initiëren en coördineren van educatieve en andere activiteiten die bijdragen aan maatschappelijke erkenning en waardering. Voor de uitvoering van de taken is het NCVD tot 1 januari 2021 ondersteund door Stichting Nederlandse Veteranendag (NLVD). Met ingang van 2021 wordt de ondersteuning geleverd door het Nederlands Veteraneninstituut.

De COVID-19 maatregelen hebben een enorme impact gehad op de Nederlandse Veteranendag 2020. Met uitzondering van de ceremonie in de Ridderzaal, die met een klein aantal gasten onder wie enkele veteranen, Z.M. de Koning, de minister-president, de voorzitters van de 1e en 2e Kamer en ikzelf, zijn alle andere programmaonderdelen geannuleerd. De ceremonie in de Ridderzaal en het hierop volgende studioprogramma werd door de NOS uitgezonden. Ook op Facebook en Instagram is hieraan aandacht gegeven.

Om de maatschappelijke erkenning en waardering voor veteranen tijdens de COVID-19 pandemie toch uit te kunnen dragen en te stimuleren is de publiciteitscampagne geïntensiveerd. Uit het publieksonderzoek bleek dat deze extra investering het wegvallen van de vele programmaonderdelen van Veteranendag 2020 niet geheel kon compenseren. Voor het eerst sinds jaren daalde de belangstelling voor veteranen en ook het kennisniveau over veteranen was lager dan het jaar ervoor.

De COVID-19 maatregelen hadden ook grote gevolgen op de andere activiteiten van het NCVD. Zo zijn de na maart 2020 geplande anjerconcerten en de specifieke schoolconcerten '75 Jaar Vrijheid' opgeschort. Ook het inrichten van veteranententoonstellingen en het plaatsen van de installatie Veteran's View¹ is geannuleerd.

De witte anjer staat symbool voor het tonen van persoonlijke erkenning en waardering aan veteranen. Om dit verder uit te dragen is het initiatief uit 2019, om gemeenten te vragen witte

anjer perkjes aan te leggen, verder uitgerold en succesvol ontvangen door meerdere gemeenten. Daarnaast is in oktober 2020 'de Witte Anjerprijs', een prijs voor mensen of organisaties die zich inzetten voor veteranen, via een live verbinding uitgereikt.

Werkgroep gericht op de toekomst van de Nederlandse Veteranendag

De jaarlijkse Nederlandse Veteranendag, die is verankerd in de Veteranenwet, heeft tot doel het geven van brede maatschappelijke erkenning en waardering aan de veteraan. Over de toekomstige opzet en invulling van de Nederlandse Veteranendag beraadt het NCVD zich. De werkgroep wil graag jonge veteranen, in werkelijke dienst of postactief) meer bij de Nederlandse Veteranendag betrekken. Deze doelgroep wordt dit jaar in een enquête bevraagd naar hun houding tegenover de Nederlandse Veteranen en hoe het programma van deze dag voor hen aantrekkelijker kan worden. Het resultaat van de enquête kan worden gebruikt bij de organisatie van toekomstige Veteranendagen.

 <p>NATIONAAL COMITÉ VETERANENDAG</p> <p>Subsidie Defensie:</p> <p>€M 2,73*</p>	<p>De Nederlandse Veteranendag</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ceremonie in Ridderzaal met beperkte aantal aanwezigen. • Uitzending NOS (ceremonie ridderzaal en studioprogramma), bereik 500.000 mensen. 	<p>Educatie</p> <ul style="list-style-type: none"> • Les Nieuwsbegrip over veteranen met titel 75 Jaar VN (op basis en voortgezet onderwijs), bereik: ± 70.000 leerlingen. • Schoolconcert "Vrijland" is 12 maal uitgevoerd voor leerlingen van 10 tot 14 jaar, bereik: 3.600 - 6.000 leerlingen. • 'Veteraan in de klas' (samen met het Vi), 1200 gastlessen, bereik: meer dan 34.000 leerlingen.
<p>Andere activiteiten</p> <ul style="list-style-type: none"> • Digitale Inspiratie (info) dag voor gemeenten, deelname: 180 gemeenten. • 13 Veteranententoonstellingen. 	<p>Publiekscampagne</p> <ul style="list-style-type: none"> • Radio, tv, kranten en sociale media zijn belangrijke informatiemiddelen. Publiekscampagne is geïntensiveerd. • Gemeentelijke anjerperken eind 2020 waren er 20 aangelegd. 	<p>Maatschappelijke erkenning</p> <ul style="list-style-type: none"> • 80% van de Nederlanders geeft aan waardering te hebben voor de veteranen. • Beeldvorming over veteranen: plichtsgetrouw, behulpzaam en moedig. • Belangstelling voor veteranen is voor het eerst sinds jaren afgenomen.

¹ De Veterans' View is een installatie in de vorm van een grote baret waaronder verhalen van veteranen op een opvallende, moderne en interactieve manier worden gepresenteerd.

Uitgaven Veteranendag 2020

Stichting NLVD heeft voor de uitvoering van de activiteiten in 2020 van Defensie €2.732.700 subsidie ontvangen. Echter, door de COVID-19 maatregelen zijn niet alle activiteiten uitgevoerd, waardoor €680.000 subsidie niet is besteed. De motie Kerstens c.s. (kamerstuk 35 300-x, nr.79) heeft geleid tot het inzetten van dit bedrag voor andere activiteiten gericht op erkenning en waardering voor veteranen. Het bedrag wordt gebruikt voor de aanschaf en uitgifte van de

veteranenvlag, vernoemen van bruggen en viaducten, activiteiten die veteranen organiseren in ontmoetingscentra/inloophuizen, de aanschaf van een kledingpakket voor vrijwilligers betrokken bij het educatief programma 'Veteraan voor de klas', een eenmalige bijdrage aan stichting Nationale Veteranenbegraafplaats Loenen en voor een presentje aan alle in Nederland geregistreerde veteranen. Dit presentje heeft als doel om veteranen een hart onder de riem te steken tijdens de COVID-19 pandemie.

Activiteiten	Stand van zaken
<ul style="list-style-type: none"> • Veteranenvlag	<ul style="list-style-type: none"> • €50.000 toegekend • 1.000 vlaggen besteld en begeleidende flyer gedrukt. • 1 juni 2021 vlag verstuurd aan provincies, gemeenten, waterschappen, openbare bibliotheken, Operationele Commando's, militaire complexen, veteranenorganisaties, ontmoetingscentra, etc.
<ul style="list-style-type: none"> • Vernoemen van bruggen en viaducten	<ul style="list-style-type: none"> • €40.000 toegekend verdeeld over 2021 en 2022. • Inhuur van projectleider die afstemt met gemeenten en Rijkswaterstaat over de uitvoering. • In 2020 zijn 5 militairen vernoemd, voor het jaar 2021 staan 17 vernoemingen in de planning.
<ul style="list-style-type: none"> • Activiteiten voor veteranen lokaal georganiseerd of in veteranenontmoetingscentra.	<ul style="list-style-type: none"> • €270.000 toegekend aan stichting Ondersteuning Veteranen Activiteiten (OVA). • Door COVID 19-maatregelen zijn er weinig activiteiten mogelijk. • €20.000 uitgekeerd.
<ul style="list-style-type: none"> • Eenmalige bijdrage Nationale Veteranenbegraafplaats Loenen	<ul style="list-style-type: none"> • €35.000 ter beschikking gesteld aan het fonds voor aanschaf van grafstenen.
<ul style="list-style-type: none"> • Aanschaf kledingpakket 'Veteraan in de klas'	<ul style="list-style-type: none"> • Hiervoor is €35.000 beschikbaar gesteld.
<ul style="list-style-type: none"> • Presentje voor veteranen	<ul style="list-style-type: none"> • Hiervoor is €250.000 beschikbaar gesteld. Vanuit het NLVi zijn veteranen gevraagd ideeën aan te dragen. Uitvoering staat gepland medio 2021.

Vereniging Veteranen Platform

Subsidie Defensie:

€K 303.000

Het Veteranen Platform (VP) is in 1989 opgericht en behartigt de belangen van de Nederlandse veteranen en hun relaties via 80 aangesloten veteranenorganisaties. Defensie beschouwt het VP als vertegenwoordiger van alle veteranen en het VP is daarom voor Defensie een gewaardeerde gesprekspartner. Het VP is betrokken geweest bij de begeleiding van het Dutchbat-III-onderzoek, bij de oprichting van het Nederlands Veteraneninstituut en bij de inrichting van het herdenkings- en educatiecentrum van de Nationale Veteranenbegraafplaats Loenen. Het VP maakt daarnaast deel uit van de Maatschappelijke Klankbordgroep van het onderzoek naar de dekolonisatieperiode tussen 1945-1950 in het voormalig Nederlands-Indië.

Het VP is gestart met het beleidsplan 2021-2025 'de Veteraan in de Samenleving'. Het VP benadrukt het belang van de competenties die de veteranen hebben ontwikkeld tijdens hun opleiding en operationele inzet. Deze competenties zijn volgens het VP immers van meerwaarde voor de samenleving. Daarnaast stelt het VP dat door de risico's bij de militaire inzet en door de rechten en plichten die aan het beroep van militair zijn verbonden de positie van de militair daadwerkelijk verschilt van die van andere risicoberoepen. Ondanks die verschillen ziet het VP wel de toegevoegde waarde in de samenwerking met andere risicoberoepen, bijvoorbeeld op het gebied van zorg.

Het VP richt zich de komende tijd op het realiseren van een goede relatie met het Nederlands Veteraneninstituut (NLVi), waarbij het VP veel waarde hecht aan de inbreng van veteranen bij de activiteiten van het NLVi. Tevens hecht het VP ook grote waarde aan de invulling van de opdracht verbeteren integratie van het zorgproces. Daarnaast ondersteunt het VP commandanten bij het stimuleren van het veteranengevoel onder de veteranen in werkelijke dienst en bij het verstrekken van informatie over hetgeen de veteranengemeenschap te bieden heeft.

Het VP is in 2019 met steun van het vfonds gestart met het project 'Helden op Kunstwerken'. Het doel is om de namen van militairen die na 1960 tijdens missies zijn omgekomen op bouwkundige kunstwerken geplaatst te krijgen. In 2020 zijn er 5 vernoemd. Voor het jaar 2021 staan 17 vernoemingen gepland.

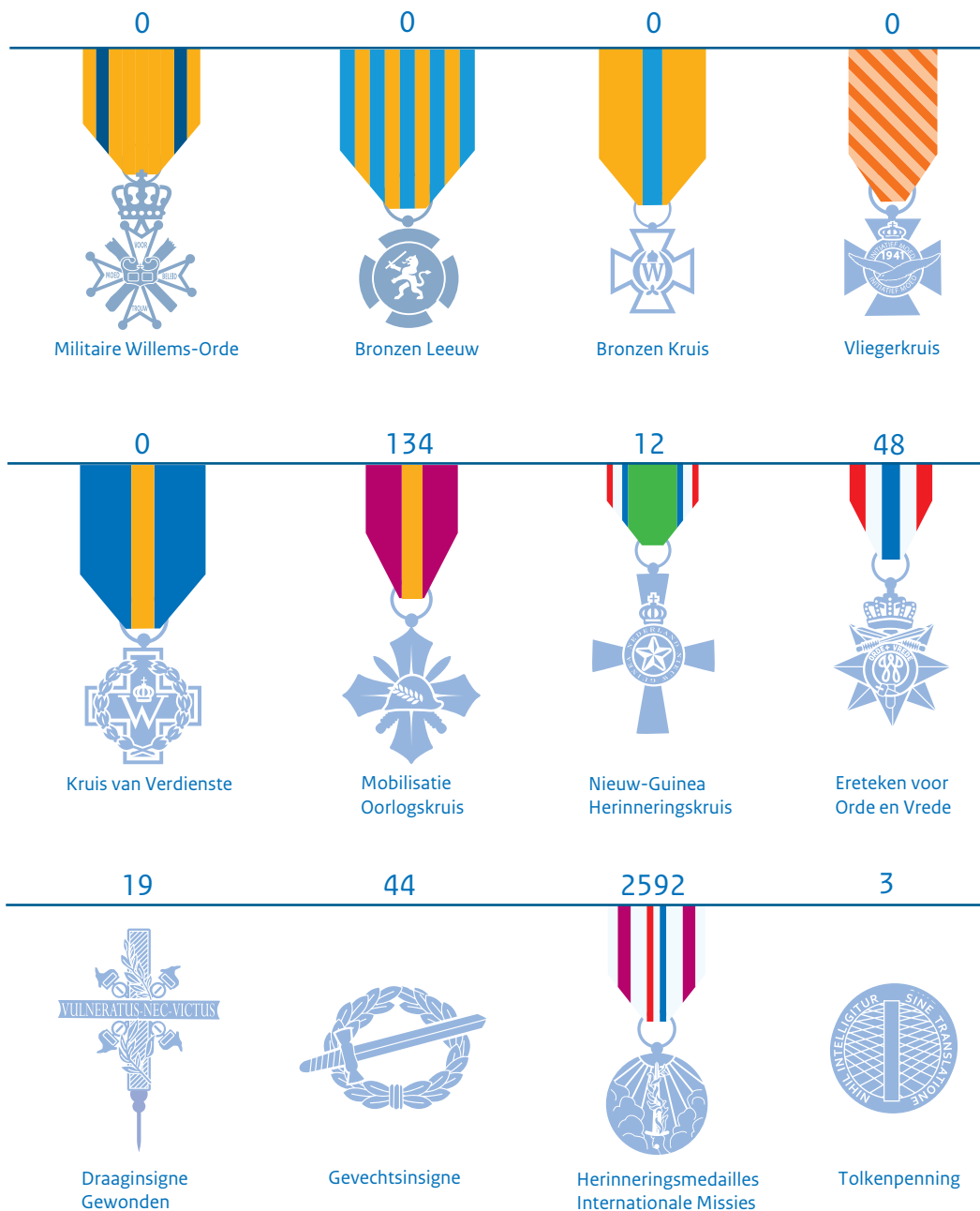
Ook coördineerde het VP in 2020 de landelijke nuldelijnsondersteuning. Het nuldelijns-ondersteuningssysteem (NOS) is een netwerk van getrainde vrijwilligers dat veteranen en hun relaties ondersteunt door het bieden van een luisterend oor of praktische hulp. Voor meer informatie over het NOS zie het hoofdstuk 'Bijzondere zorgplicht'.

Decoraties

Op grond van artikel 2 onder b van de Veteranenwet en hoofdstuk 1, artikel 2 van het Veteranenbesluit worden militairen in staat gesteld om zich na een missie te onderscheiden met een veteranenspeld en veteranenpas. Na elke missie wordt de veteranenspeld uitgereikt aan nieuwe veteranen. Indien de veteraan gebruik wenst te maken van de faciliteiten gekoppeld aan de veteranenpas, kan hij de veterenpas aanvragen en wordt deze verstrekt door het NLVi. In totaal telt Nederland 86.674 veteranenpashouders. Daarvan zijn er 20.881 in werkelijke dienst en 65.793 zijn post actief.

De Nederlandse onderscheidingen voor deelname aan operaties zijn een blijk van erkenning en waardering voor diegenen die door de overheid zijn uitgezonden en ingezet onder veelal buitengewone en moeilijke omstandigheden. Onderscheidingen hebben voor de ontvanger vaak een zeer persoonlijke betekenis en dragen bij aan het gevoel van (maatschappelijke) erkenning en waardering.

De COVID-19 maatregelen hebben ook invloed op de uitvoering van het decoratiebeleid. Doordat archieven door de maatregelen niet beschikbaar waren, konden minder dossiers worden behandeld.

Interimcommissie Dapperheidonderscheidingen

In november 2016 is de Interimcommissie Dapperheidonderscheidingen (ICDO) ingesteld. De ICDO behandelt verzoeken betreffende de periode 1945-1962. Sinds de oprichting zijn een dertigtal verzoeken in behandeling genomen. In 2017 heeft één verzoek geleid tot een postume toekenning van het Bronzen Kruis, voor moedig optreden onder vuur in 1951 in Korea.

Centrale Adviescommissie Draaginsigne Gewonden

In 2021 wordt extra aandacht besteed aan het bij leidinggevend en hulpverleners onder de aandacht brengen van de procedure en de criteria voor het Draaginsigne Gewonden (DIG). Het doel hiervan is het scheppen van helderheid en het voorkomen van onjuiste verwachtingen. Daarnaast zoekt zowel Defensie als de Centrale Adviescommissie Draaginsigne Gewonden (CADIG) naar mogelijkheden om het aanvraagproces te verkorten.

Herziening decoratiestelsel

De veranderde wijze van inzet van de krijgsmacht kan gevolgen hebben voor de grondslag waarop decoraties worden toegekend. De commissie 'Herzien Decoratiestelsel' is opgericht met de taak om te adviseren over het gebruik en de betekenis van de decoraties, voor zover deze vallen onder de verantwoordelijkheid van het Ministerie van Defensie. De aanbevelingen in het eindrapport hebben betrekking op zowel het decoratiestelsel zelf als de besturing daarvan.

Bijeenkomsten & Reünies

In artikel 2 onder c van de Veteranenwet en in hoofdstuk 1, artikel 3 van het Veteranenbesluit wordt het faciliteren van bijeenkomsten en reünies genoemd. In 2020 zijn - voor de COVID-19 maatregelen - een beperkt aantal bijeenkomsten en/of activiteiten georganiseerd in het kader van de regeling reüniefaciliteiten. Tijdens de periode van de COVID-19

maatregelen zijn er i.o.m. de operationele commando's en de diverse verbanden alternatieven gezocht om zoveel als mogelijk de doelstelling van de regeling te kunnen realiseren.

Militaire Oorlogs- en Dienstslachtoffers

Binnen de Veteranenwet vormen Militaire Oorlogs- en Dienstslachtoffers (MOD) een separate doelgroep. Nederland kent 12.500 geregistreerde MOD'ers. Ongeveer eenderde van de MOD'ers heeft ook de status 'veteraan'. Het Ministerie van Defensie organiseert, als erkenning voor hetgeen deze (oud)medewerkers in hun diensttijd is overkomen en als waardering voor hetgeen zij voor de organisatie hebben gedaan, MOD-dagen. Iedere MOD'er ontvangt eens per twee jaar een uitnodiging om een MOD-dag bij te wonen. Vanwege de COVID-19 maatregelen is de MOD-dag verplaatst van mei 2020 naar oktober 2020 en is de dag vormgegeven als een 'online event' dat met een livestream te volgen was. Van het 'online

event' zijn ongeveer 1000 individuele 'views' geregistreerd. Onder normale omstandigheden nemen ongeveer 1250 gasten deel aan de MOD-dagen.

Zorgplicht

Dit hoofdstuk gaat in op de uitvoering van artikel 3, zorgplicht voor- en tijdens de inzet, artikel 4, zorgplicht na inzet en artikel 5, de bijzondere zorgplicht voor veteranen uit de Veteranenwet. Ook gaat dit hoofdstuk in op de uitvoering van hoofdstuk 2, zorgplicht voor- en tijdens inzet, hoofdstuk 3, zorgplicht na inzet en hoofdstuk 4, bijzondere zorgplicht voor veteranen uit het Veteranenbesluit.

Zorgplicht voor, tijdens en na inzet

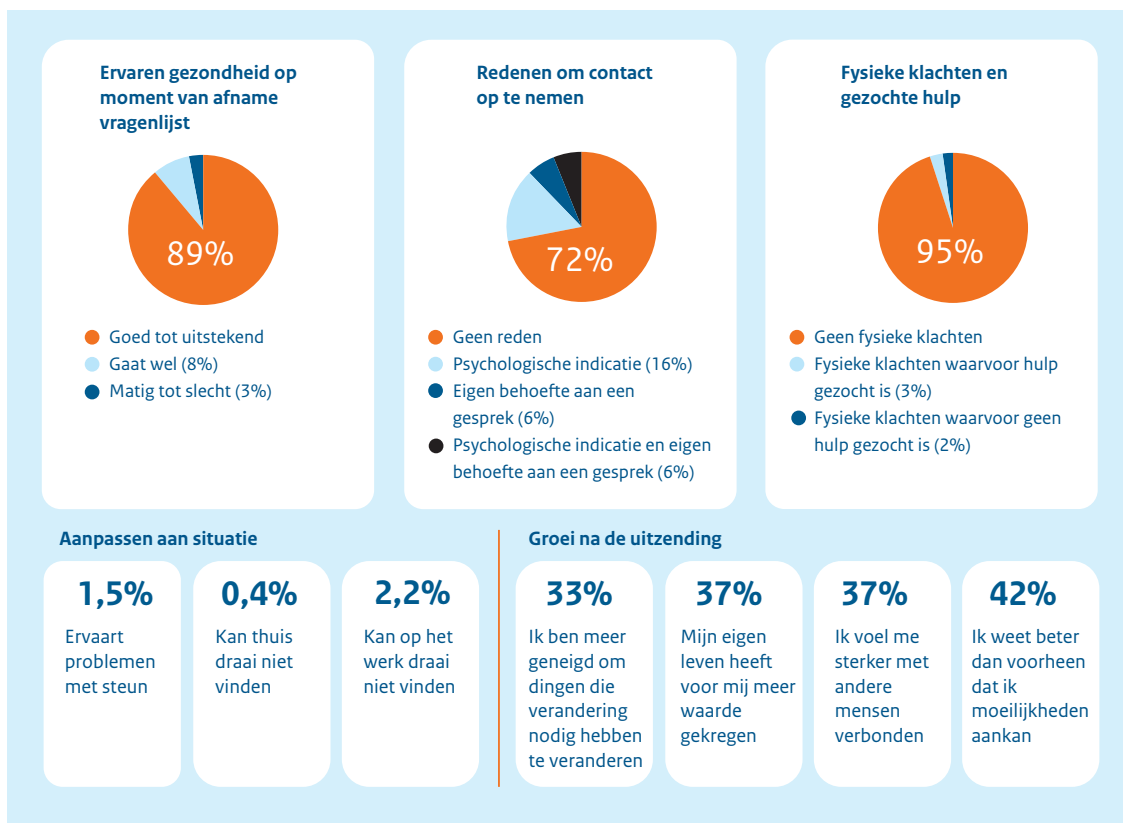
De overheid heeft een bijzondere zorgplicht voor militairen voor, tijdens en na inzet. Militairen moeten uitzendgeschikt zijn. Zij worden daarom fysiek en mentaal voorbereid en getraind voor uitzending. Algemene informatie over de kenmerken van de uitzending en specifieke informatie over het inzetgebied komen nader aan de orde tijdens een zogeheten opwerkprogramma. Tijdens het opwerken worden ook algemene en specifiek militaire onderwerpen onderwezen en beoefend. Personeel dat deelneemt aan een missie is verplicht dit opwerktraject te doorlopen.

Om tijdens de missie de zorg en professionele ondersteuning voor de militair in te vullen, is - net als in Nederland - een zorg- en hulpverleningsteam aanwezig; het Sociaal Medisch Team (SMT). Het SMT adviseert de commandant onder andere over de inzetbaarheid van het personeel en de repatriëring bij ernstige incidenten. De samenstelling van een SMT is afhankelijk van de aard en grootte van de missie. Voor kleine missies zonder eigen SMT is op afroep een SMT in Nederland beschikbaar.

Direct na de missie wordt de nazorg door Defensie ter hand genomen. Onderdeel hiervan is een adaptatieprogramma met de uitgezonden militair en een terugkeergesprek met zowel de militair als de partner. Deze gesprekken worden uitgevoerd door het bedrijfsmaatschappelijk werk (BMW) van Defensie, ondersteund door de Diensten Geestelijke

Verzorging (DGV). Daarnaast wordt door middel van de 'vragenlijst na missie of inzet' vastgesteld of de veteraan een zorgbehoefte heeft. Veteranen in werkelijke dienst met een (uitzendgerelateerde) zorgbehoefte krijgen hun zorg van (of door tussenkomst van) de Defensie Gezondheidszorgorganisatie (DGO). De (militaire) arts van het onderdeel waar zij zijn geplaatst is de zorgcoördinator van deze veteranen. (Postactieve) Veteranen en hun relaties met een uitzendgerelateerde zorgvraag kunnen contact opnemen met het Veteranenloket. Het Veteranenloket is er voor vragen over materiële en immateriële zorg. Het Veteranenloket vormt de toegang tot het Landelijk Zorgsysteem voor Veteranen (LZV). Voor meer informatie over het Veteranenloket zie het hoofdstuk 'Erkenning en waardering'. Meer informatie over het LZV leest u verder in dit hoofdstuk.

Veteranen in werkelijke dienst die vanwege ziekteverzuim niet kunnen werken worden door zorg van het Ministerie van Defensie gere-integreerd. Re-integratiezorg en materiële zorg voor postactieve veteranen worden verzorgd door het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds/Bureau Bijzondere Regelingen Defensie (ABP/BRD).

Vragenlijst na missie of inzet

Het Ministerie van Defensie stuurt de 'vragenlijst na missie of inzet' naar veteranen en hun thuisfront, ongeveer zes maanden nadat de veteraan is teruggekeerd van de missie of inzet. In vergelijking met voorgaande jaren zijn in 2020 minder veteranen op missie geweest, waardoor er minder vragenlijsten zijn uitgezet. Het responscijfer van veteranen en het thuisfront was in 2020 respectievelijk 49 procent en 46 procent. In 2019 waren deze responscijfers 57 procent (veteranen) en 51 procent (thuisfront).

Het Ministerie van Defensie heeft in de loop van 2020 vragen over de COVID-19 maatregelen en de gevolgen daarvan opgenomen in de 'vragenlijst na missie of inzet'. Uit de antwoorden blijkt dat de COVID-19 maatregelen van invloed zijn geweest op de beginperiode van de missie. Zo konden

bijvoorbeeld schepen de havens niet in en hebben veel veteranen te maken gehad met een quarantaineperiode. Bijna de helft van de veteranen heeft de invloed van de COVID-19 maatregelen als belastend ervaren. Niet zozeer vanwege zorgen over zichzelf, maar vanwege de zorgen voor het thuisfront vanwege COVID-19 en de bijbehorende maatregelen.

Ontwikkelingen ten aanzien van de vragenlijst na missie of inzet

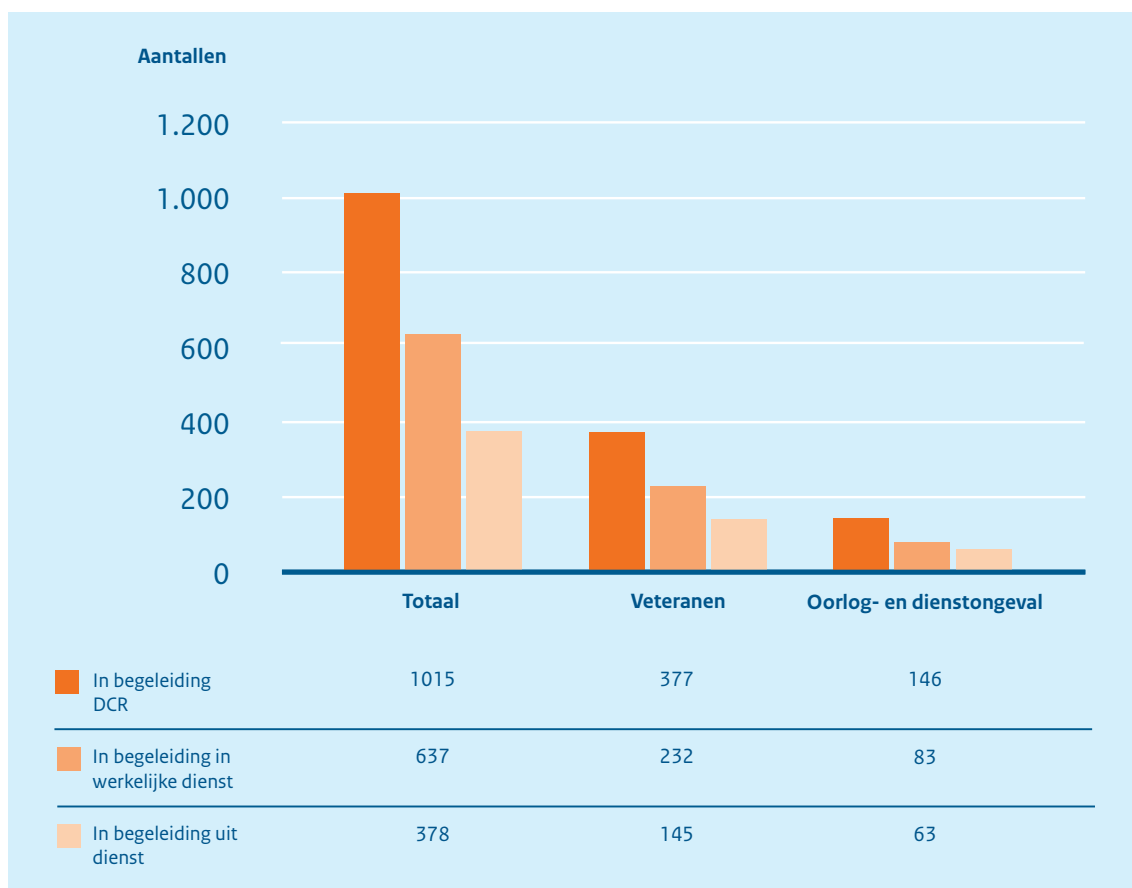
De Raad voor civiel-militaire Zorg en Onderzoek (RZO) heeft geadviseerd in advies nummer 23 '(Na) zorg aan veteranen en hun relaties' om de huidige instrumenten die worden gebruikt bij de nazorg aan veteranen en hun relaties kritisch te beschouwen en wellicht te herzien. Het Ministerie van Defensie is gestart met de opvolging van dit advies door aanpassingen ter verbetering door te voeren in de huidige vragenlijst.

Bijzondere zorgplicht

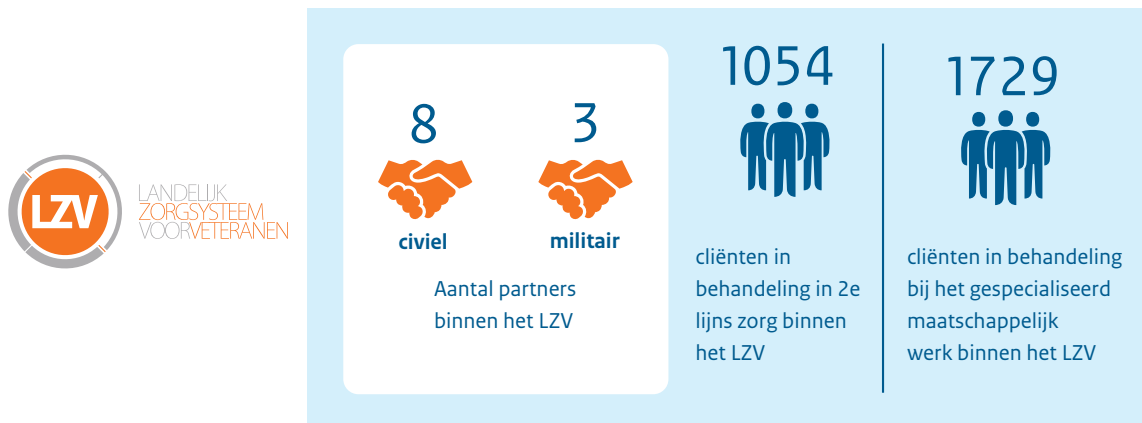
Re-integratie

Defensie beschikt over een Dienstencentrum Re-integratie (DCR) dat waar nodig zorgdraagt voor de re-integratie van alle medewerkers binnen de defensieorganisatie. Zij zorgen voor ondersteuning en specialistische advisering op het gebied van re-integratie. De re-integratie is gericht op een duurzame terugkeer in het arbeidsproces, bij

defensie of daarbuiten. Defensie heeft contracten met externe re-integratiebedrijven die ondersteuning bieden bij het zoeken naar een functie buiten Defensie. In 2020 zijn 58 re-integratie-trajecten van MOD'ers voltooid: 22 zijn succesvol voltooid, 30 zijn overgedragen aan het ABP/BRD en 6 trajecten zijn beëindigd.

Het Landelijk Zorgsysteem voor Veteranen

Het Landelijk Zorgsysteem voor Veteranen (LZV) is een civiel-militaire ketenzorgorganisatie met als doel postactieve veteranen, diensslachtoffers en hun relaties bij missie gerelateerde psychische en psychosociale problemen in Nederland de meest geëigende zorg te bieden.

Veteranen kiezen samen met deskundigen een passend zorgtraject bij het LZV. De zorg van het LZV is zo laagdrempelig mogelijk georganiseerd. Daarbij wordt gebruikt gemaakt van moderne, innovatieve en op wetenschappelijk onderzoek gebaseerde middelen. Eind 2020 waren 1.054 veteranen in behandeling bij de tweedelijnszorg binnen het LZV. Het aantal te behandelen veteranen van het gespecialiseerd maatschappelijk werk (eerstelijnszorg) binnen het LZV bedroeg 1.729.

De COVID-19 maatregelen hebben invloed gehad op de uitvoering van de LZV ketenzorg en de manier van individuele zorg- en hulpverlening aan veteranen. Persoonlijk contact en huisbezoeken zijn tot een minimaal noodzakelijk niveau terug gebracht. In alle gevallen is maatwerk verricht en in acute gevallen hebben huisbezoeken plaatsgevonden. In de afgelopen periode zijn digitale middelen ingezet om hulp en zorg te kunnen verlenen. De digitale hulp en zorg voldoen aan een behoefte, echter het is niet in alle gevallen mogelijk om de gevraagde zorg digitaal te bieden. Om deze reden zijn sommige behandelingen in

overleg met de veteraan uitgesteld.

De deelnemende LZV instellingen hervatten hun face-to-face contacten met de veteranen, MOD'ers en hun relaties zodra dat mogelijk en nodig is. In overleg met de cliënten en op indicatie van de urgentie van de hulpvraag worden afspraken gemaakt over wanneer hulptrajecten gestart/hervat worden en huisbezoeken weer kunnen plaats vinden.

De wachttijden bij de tweedelijns LZV-instellingen zijn bij de meeste instellingen vanwege de COVID-19 maatregelen gestegen. Bij het merendeel van de instellingen bleven de wachttijden binnen de landelijk vastgestelde maximaal aanvaardbare wachttijden binnen de zorg (de zgn Treek-normen). Bij drie instellingen werden deze normen aan het einde van 2020 overschreden, vanwege het uitstellen van de startdatum van bepaalde (groeps) behandelingen. De ketenzorg is kwalitatief en kwantitatief op peil gebleven.

Het LZV richt zich, meer dan voorheen, op het proces van 'herstel' in plaats van alleen op het 'genezen' van een psychische of psychosociale aandoening. Daarbij wordt uitgegaan van het verbeteren van de gezondheid in brede zin. Niet alleen geestelijke gezondheid, maar ook zaken als lichamelijke gezondheid, gezond eten en slapen, het sociaal netwerk en zingeving spelen een belangrijke rol. Tevens wordt aandacht gegeven

aan het leren omgaan met eventuele restklachten bij de verdere invulling van het leven. In dit proces krijgt de veteraan meer regie en verantwoordelijkheid. Het binnen LZV ontwikkelde instrument voor het meten van ervaring, tevredenheid en uitkomsten van de zorg stelt zowel de veteraan als de zorgverlener in staat om tijdig en in gezamenlijk overleg het hulp- of zorgtraject bij te stellen. Hierdoor kan op basis van gezamenlijke besluitvorming worden bepaald welke factoren van belang zijn bij het werken aan herstel en het bereiken van duurzame gezondheid. Het LZV tracht hiermee de kwaliteit van de LZV-zorg verder te verbeteren.

Het programmabureau van het LZV en daarmee het dagelijks bestuur, is per 1 januari 2021 onderdeel van Nederlands Veteraneninstituut (NLVi). Hiermee is de uitvoeringsverantwoordelijkheid voor regie en kwaliteit van de ketenzorgsamenwerking voor veteranen binnen het Nederlands Veteranen-

instituut belegd. Het LZV als civiel-militair zorgsysteem is en blijft een onafhankelijk, buiten het NLVi geplaatste ketensamenwerking van autonome instellingen voor de zorg- en hulpverlening aan veteranen en hun relaties met psychische of psychosociale problemen als gevolg van hun uitzending.

Nuldelijnsondersteuning

Deze vorm van ondersteuning aan veteranen en hun relaties is laagdrempelig en bestaat uit verschillende organisaties en netwerken zoals het Collegiaal Netwerk Defensie (CND) en de Diensten Geestelijke Verzorging (DGV). Zij voeren beiden activiteiten uit op het gebied van 'nuldelijns-ondersteuning' voor veteranen in werkelijke dienst. Daarnaast organiseert de DGV diverse conferenties en voert activiteiten uit gericht op militairen en veteranen, zoals uitzend-conferenties, dienstverlaters conferenties en het begeleiden van contact tussen lotgenoten. Daarnaast is de DGV

betrokken bij het onderzoek naar het effect van een terugkeerreis naar het uitzendgebied op de gezondheid en het welzijn van veteranen. De DGV maakt deel uit van het Landelijk Zorgsysteem voor Veteranen (LZV).

Het Veteranen Platform (VP) organiseert de nuldelijnsondersteuning (NOS) voor postactieve veteranen. Het VP is gestart met het project NOS 2.0. Dit project heeft als doel de kwaliteit van de NOS te verbeteren, onder andere door het formuleren van kwaliteitsnormen, het verbeteren van de aansturing en het aanpassen van de selectie en training van de nuldelijnsondersteuners. Daarnaast wordt met de Nederlandstalige Vereniging voor Psychotrauma (NtVP) gewerkt aan een standaard voor nuldelijnsondersteuners van de geüniformeerde beroepen. Het regionaal inrichten van het nuldelijnsondersteuningssysteem wordt de komende jaren afgerond en geëvalueerd. De voortgang hiervan is enigszins vertraagd door de COVID-19 maatregelen. Over de inzet van de

nuldelijnsondersteuners tijdens deze maatregelen zijn afspraken gemaakt met het Veteranenloket en het LZV. Er worden geen bezoeken aan de veteraan thuis gebracht. Alleen bij grote noodzaak vindt een ontmoeting plaats op een daarvoor geschikte locatie.

Op 1 januari is de coördinatie van de uitvoering van de nuldelijnsondersteuning ondergebracht bij het Nederlands Veteraneninstituut (NLVi). Daarmee wordt de samenwerking met de zorg voor veteranen versterkt en verdiept. Het VP blijft via de aangesloten organisaties de nuldelijnsondersteuners leveren en behoudt de beleidsverantwoordelijkheid.

Gespecialiseerd maatschappelijk werk

Het gespecialiseerd maatschappelijk werk binnen het LZV wordt verzorgd door stichting De Basis en het Bedrijfsmaatschappelijk werk van Defensie (BMW). Zoals eerder is aangegeven is stichting De Basis vanaf 1 januari 2021 onderdeel van het NLVi. Tussen NLVi en BMW vindt overleg plaats over de samenwerking en afstemming tussen maatschappelijk werkers van het NLVi (voorheen stichting De Basis) en de maatschappelijk werkers van BMW.

Materiële zorg

Het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds/Bijzondere Regelingen Defensie (ABP/BRD) verzorgt de materiële zorg aan (postactieve) veteranen. Dit houdt in dat het ABP/BRD uitvoering geeft aan diverse financiële regelingen waarvoor veteranen in aanmerking kunnen komen. Zo kan aan de militair, die gewond is geraakt onder buitengewone omstandigheden en die hierdoor minstens tien procent invalide is, een Militair Invaliditeitspensioen (MIP) worden toegekend. Hiermee wordt de gewezen militair financieel gecompenseerd en voorzien van een basisinkomen. Veteranen met geen of verminderde inkomsten, die in afwachting zijn van toekenning van een MIP, kunnen gebruik maken van de laagdrempelige tijdelijke Inkomensvoorziening. Daarnaast is in 2012 de Ereschuldregeling ingevoerd, met als doel veteranen met een 'aandoening door het dienstverband' via een eenmalige uitkering erkenning te geven. Tot slot is in 2014 de Regeling Volledige Schadevergoeding (RVS) vastgesteld. Deze regeling beoogt compensatie te bieden voor alle resterende schade die een veteraan of

MOD`er heeft opgelopen vanwege een (dienst) ongeval. De Auditdienst Rijk evalueert de RVS. De uitkomsten van deze evaluatie wordt meegenomen in het voornemen tot herziening van het uitkeringen- en voorzieningenstelsel. Naast de uitvoering van bovengenoemde financiële regelingen voert het ABP/BRD voor Defensie ook de Voorzieningenregeling uit. In deze regeling is een scala aan voorzieningen en verstrekkingen opgenomen waarvoor een veteraan in aanmerking kan komen.

Sinds 2018 zijn de wachttijden voor de medische keuringen voor het Militair Invaliditeitspensioen (MIP) door het team Sociaal Medische Onderzoek (SMO) van het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds (ABP) opgelopen tot boven de normtijd van 180 dagen. Het overschrijden van de termijn voor een eerste beoordeling of een herbeoordeling op verzoek van de veteraan treedt regelmatig op. Besloten is om de beoordelingstermijn van de 'termijnbeoordelingen' uit 2018 met een jaar te verlengen. Een belangrijke oorzaak van de

Totale uitvoeringskosten:

Ereschuldregeling:

Sinds invoering in 2012 2446 maal toegekend voor een totaalbedrag van €194,6 miljoen.

Inkomensvoorziening

In 2020 is deze 6 maal toegekend. In totaal is dit jaar €723.000 aan inkomensvoorziening betaald.

Regeling Volledige

Schadevergoeding (RVS): In 2020 is voor een totaalbedrag van €53,65 miljoen toegekend.

**Militair Invaliditeits-
pensioen (MIP):**

In 2020 is 152 maal een nieuwe MIP toegewezen. (Totaal toegekend bedrag in 2020 is €62,2 miljoen).

**Sociale Zorg
(o.a. voorzieningen):**

€11 miljoen

Zorgcoördinatie:

€6,4 miljoen

**Nabestaanden-
pensioen:**

Totaal toegekend bedrag in 2020 is €20,3 miljoen.

termijnoverschrijding is het tekort aan verzekeringsartsen. In 2019 en 2020 is veel gedaan om dit tekort op te heffen. Zo is de formatie van het team SMO in vergelijking met 2018 uitgebreid met drie verzekeringsartsen. Daarnaast heeft het Bureau Medische Beoordelingen (BMB) van Defensie in 2020 ondersteund bij het wegwerken van achterstanden bij SMO/ABP. Ten slotte heeft SMO/ABP diverse maatregelen genomen om de beschikbare spreekuurtijd van de verzekeringsartsen te vergroten, bijvoorbeeld door de inzet van ondersteunend personeel in de voorbereiding van de spreekuren. De effecten van al deze maatregelen zouden eind 2020 merkbaar zijn geweest. Echter, de consequenties van de COVID-19 maatregelen hebben ook impact op de wachttijden bij de medische keuringen. In de periode maart – juni 2020 zijn alle spreekuren stopgezet. Daarna is met een capaciteitsbeperking van 25% gewerkt. Een lichte daling van de wachttijden lijkt sinds begin 2021 te zijn ingezet. Maar dat is nog geen stabiele trend. Belangrijkste reden daarvoor is dat veteranen de keuringsafpraak afzeggen vanwege de COVID-19 maatregelen of dat op een laatste moment moet worden geconstateerd dat een fysiek spreekuur niet veilig kan plaatsvinden.

Posttraumatisch stresstoornis protocol

Met het Post-Traumatische Stress Stoornis (PTSS)- Protocol wordt op gestandaardiseerde wijze de mate van invaliditeit als gevolg van psychische klachten, waaronder PTSS, bepaald. Het PTSS-protocol wordt door zowel Bureau Medische Beoordelingen (BMB) van Defensie als het team Sociaal Medisch Onderzoek (SMO) van het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds (ABP)/ Bijzondere Regelingen Defensie (BRD) gebruikt. In 2016 is het protocol geëvalueerd door de Universiteit Groningen. De resultaten van deze evaluatie hebben geleid tot 14 aanbevelingen van de Begeleidingscommissie. Voor de uitvoering van de aanbevelingen heeft Defensie een Plan van Aanpak opgesteld en dat is onderwerp van overleg met de centrales van overheidspersoneel. Het overleg hierover in de Werkgroep Postactieven (WGPA) is gestart op 8 juni 2020. De sociale partners hebben nog geen overeenstemming bereikt.

Veteranen met Onbegrepen Lichamelijke Klachten

De Raad voor civiel-militaire Zorg en Onderzoek (RZO) heeft in een beleidsnotitie in 2014 gesteld dat ook postactieve veteranen met Onbegrepen Lichamelijke Klachten (OLK) een multidisciplinair behandelprogramma moeten kunnen volgen. Voor militairen (en dus ook voor veteranen) in werkelijke dienst bestond een dergelijk programma al enkele jaren. Deze OLK-poli werd in eerste instantie uitgevoerd binnen het Centraal Militair Hospitaal (CMH), maar vanwege de betere behandelafaciliteiten is deze verplaatst naar het Militair Revalidatiecentrum (MRC). In 2016 is een proefproject gestart op het MRC gericht op het behandelen van postactieve veteranen met OLK. Dit proefproject is in 2018 geëvalueerd, waarbij besloten is een tweede proefproject te laten plaatsvinden. De verwachting is dat deze tweede pilot in dit najaar van start gaat.

PTSS als onderdeel van de landelijke campagne 'Hey, het is oké'

Om de algemene bewustwording van mentale problemen te versterken hebben het Ministerie van Defensie en het ministerie van Justitie en Veiligheid (JenV) aansluiting gezocht bij de landelijke campagne 'Hey, het is oké'. Het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) is eigenaar van de campagne en het doel is het normaliseren en bespreekbaar maken van psychische aandoeningen. De campagne was oorspronkelijk gericht op depressie, maar is verbreed naar alle psychische aandoeningen waaronder ook PTSS. Hiermee is opvolging gegeven aan de motie Diks-Stoffer (Kamerstuk 30 139, nr. 216, 2 juli 2019). Veteranen met trauma- en stressgerelateerde stoornissen worden via de campagne-website gewezen op de mogelijkheid om contact op te nemen met het Veteranenloket. Voor veteranen in werkelijke dienst wordt gewezen op de mogelijkheid om ook contact op te nemen met de militaire arts van het Eerstelijns Gezondheidszorg Bedrijf (EGB).

Informatie aan Vereniging Nederlandse Gemeenten over de bijzondere zorgplicht

Tussen de uitvoering van de in de Veteranenwet beschreven bijzondere zorgplicht en de taken die gemeenten in het kader van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) uitvoeren, bestaan raakvlakken. Defensie heeft in overleg met de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) en met ondersteuning van het Landelijke Zorgsysteem voor Veteranen (LZV) en het Veteraneninstituut (Vi) een digitale folder gemaakt. Deze folder geeft medewerkers van gemeenten die betrokken zijn bij de uitvoering van de Wmo informatie over de bijzondere zorgplicht voor veteranen, de inhoud van die bijzondere zorgplicht en de manier waarop die door het Veteranenloket en het LZV wordt vormgegeven. Dit moet leiden tot een betere afstemming tussen VNG, WMO loketten van gemeenten, Veteranenloket en LZV en daardoor tot een betere en eenduidige ondersteuning van de veteraan.

Onderzoek

Op grond van artikel 10 van de Veteranenwet dient wetenschappelijk onderzoek naar aandoeningen die gerelateerd kunnen zijn aan de uitvoering van de dienst onder omstandigheden en bij een missie als bedoeld in artikel 1, onder c, bevorderd te worden. Op basis van artikel 16 van het Veteranenbesluit zijn fondsen beschikbaar gesteld voor het uitvoeren van diverse onderzoeken. Met deze onderzoeken is het mogelijk de kennisontwikkeling over de gezondheid en het welzijn van veteranen verder te bevorderen. Een instrument hiervoor is de 'Onderzoeksagenda Veteranenzorg'. In deze onderzoeksagenda wordt de onderzoeksbehoefte van Defensie op het gebied van uitzendgerelateerde (psychische) problemen beschreven. Deze onderzoeksbehoefte heeft betrekking op een breed scala aan onderwerpen, zoals het herkennen van risicofactoren, preventie en het verbeteren van de behandeling bij uitzendgerelateerde psychische problemen.

Verschillende instanties, zowel binnen als buiten Defensie, voeren onderzoek uit op het gebied van veteranen en veteranenzorg. Voorbeelden van deze instanties zijn het expertisecentrum van de Militair Geestelijke Gezondheidszorg (MGGZ), instellingen die participeren in het Landelijk Zorgsysteem voor Veteranen (LZV), de leerstoel 'Medisch-biologische en psychiatrische aspecten van psychotrauma's' aan het Universitair Medisch Centrum Leiden (LUMC), de Nederlandse Defensie Academie (NLDA) en het Veteraneninstituut (Vi). Bij de uitvoering van het onderzoek is vaak sprake van verregaande samenwerking tussen de verschillende instanties. In dit hoofdstuk worden de onderzoeken beschreven die in 2020 zijn afgerond. Daarnaast wordt in een tabel een overzicht gegeven van lopend onderzoek. In totaal heeft Defensie het afgelopen jaar €1.260.000 aan fondsen beschikbaar gesteld voor onderzoek.

Afgerond onderzoek

Focus op Dutchbat - III

ARQ Nationaal Psychotraumacentrum heeft het onderzoek 'Focus op Dutchbat-III' eind 2020 afgerond. Het betrof een onderzoek naar het welzijn van Dutchbat-III-veteranen en hun thuisfront, en de behoefte aan zorg, erkenning en waardering. Op basis van de onderzoeksuitkomsten heeft een onafhankelijke begeleidingscommissie aanbevelingen geformuleerd.

Aan het onderzoek hebben 430 Dutchbat-III-veteranen en 252 leden van het thuisfront deelgenomen. Het onderzoek laat zien dat - 25 jaar na de missie - de Dutchbat-III-uitzending nog grote impact heeft op de veteranen en hun thuisfront. Een deel van de Dutchbat-III-veteranen kampt nog met gezondheidsklachten, vooral van psychische aard. Daarnaast geeft een op de drie Dutchbat-III-veteranen aan behoefte te hebben aan zorg of ondersteuning. De overgrote meerderheid van de veteranen geeft aan dat deze behoefte geheel of gedeeltelijk samenhangt met de Dutchbat-III-uitzending. Twee derde van de Dutchbat-III-veteranen heeft behoefte aan aanvullende initiatieven op het gebied van erkenning en waardering. Ze voelen zich onvoldoende gewaardeerd door het Ministerie van Defensie, de overheid en de samenleving. Het negatieve beeld van Dutchbat-III, dat volgens hen ook in de media aanwezig is, speelt daarbij een grote rol. Het onderzoeksrapport en de aanbevelingen van de begeleidingscommissie zijn in december 2020 aangeboden (26122-48) en in februari heb ik in een brief aan de Tweede Kamer (Kamerstuk 26122, nr. 50) aangegeven op welke wijze ik de aanbevelingen van de begeleidingscommissie wil uitvoeren.

Media onderzoek

Het Veteraneninstituut (Vi) heeft in 2019 onderzoek uitgevoerd op het gebied van beeldvorming over veteranen en in dat kader de berichtgeving in dagbladen over veteranen, uitzendingen en de defensieorganisatie onderzocht. De bevindingen hiervan zijn in 2020 gepresenteerd. Het onderzoek

toont onder meer aan dat de toonzetting van de artikelen over Defensie met name negatief/neutral zijn, dat over uitzendingen overwegend in neutrale toon wordt geschreven en dat de toonzetting in artikelen over veteranen met name positief is.

Verdiepingsonderzoek 'Veteraan hoe gaat het met u?'

Eind 2019 is het Veteraneninstituut (Vi) een kwalitatief vervolgonderzoek gestart van het onderzoek 'Veteraan, hoe gaat het met u?'. Dit vervolgonderzoek moet meer inzicht geven in hoe veteranen met uitzendgerelateerde gezondheidsklachten hulp zoeken. Daarnaast worden hulpbronnen en barrières in kaart gebracht die voor veteranen van belang zijn bij het kunnen voeren van 'eigen regie' over hun leven. In 2020 zijn

tientallen interviews gehouden en geanalyseerd. Het onderzoek zou in het voorjaar van 2021 zijn afgerond. Echter door de Covid-19 maatregelen is het bespreken van de conclusies en adviezen met klankbordgroepen opgeschort tot augustus 2021.

Lopend onderzoek

In het onderstaande tabel wordt een overzicht van lopende onderzoeken gegeven. Door de COVID-19 maatregelen en de gevolgen hiervan voor de uitvoering van onderzoek is het mogelijk dat de genoemde datum waarop het onderzoek is afgerond niet wordt gehaald. De afronding zal dan in 2022 plaatsvinden.

Wetenschappelijk onderzoek	(Hoofd) uitvoerder(s)	(Hoofd) uitvoerder(s)	Datum afgerond
Onderzoek naar groepsidentiteit onder (jonge) veteranen	NLVi, Radboud Universiteit	Onderzoek naar vorming en bevestiging van groepsidentiteit en de relatie met maatschappelijke erkenning en waardering	Eind 2021
Prospectie in stressgerelateerd militair onderzoek (PRISMO)	MGGZ, Leerstoel aan het LUMC	Cohortonderzoek naar gezondheidsklachten na ISAF missie	In 2021 worden eerste resultaten van 10 jaar meting verwacht
Militaire Agressie Regulatie Studie (MARS)	MGGZ	Inzicht in neurobiologie en psychologie bij agressieregulatieproblemen	2021
Hersenstimulatie bij angst, trauma en agressieklachten (STIM)	MGGZ	Effect van hersenstimulatie-technieken bij patiënten met angst en agressie-klachten vaststellen	2021
Stigmatisering van psychische klachten als barrière voor duurzame inzetbaarheid	MGGZ, Universiteit Tilburg	Onderzoek naar de rol van stigma rond psychische en verslavingsklachten bij militairen bij het zoeken naar hulp	In 2020 is eerste artikel gepubliceerd. In 2021 worden andere publicaties verwacht

Wetenschappelijk onderzoek	(Hoofd) uitvoerder(s)	Inhoud	Datum afgerond
Verbeteren van compassie om psychische spanning te verminderen en om het mentale welzijn te verbeteren binnen het Nederlandse leger	MGGZ, Universiteit Twente	Onderzoek naar de rol van compassie bij het verminderen van psychische klachten	Eerste resultaten worden in 2021 verwacht
Virtual Reality (VR) bij PTSS	MGGZ	Mogelijkheden van VR bij de behandeling van patiënten met PTSS wordt onderzocht	2022
<i>Families in the frontline</i>	Psychotrauma-centrum Zuid-Nederland	Onderzoek naar de meerwaarde van gezinsinterventiesprogramma's voor veteranen met PTSS en hun gezin	Eind 2021
<i>Duurzaam beter</i>	Stichting Centrum '45, Leerstoel LUMC, Erasmus Universiteit Rotterdam	Inzicht krijgen in de factoren die leiden tot het uitblijven herstel van veteranen	Eind 2021
<i>Prognostiek in de Behandeling Evaluatie van het LZV (Probel)</i>	Stichting Centrum '45, Leerstoel LUMC	Inzicht krijgen in de factoren die bijdragen tot succes in behandeling	2022
Moral injury onder hulpzoekende veteranen	ARQ Nationaal Psychotrauma-centrum	Bepalen van het voorkomen (prevalentie) van moral injury, vertaling van internationale vragenlijsten	2023
Moral injury	NLVi, Defensie, Politieacademie, Radboud-universiteit	Interdisciplinair onderzoek naar de contextuele dimensies van morele verwonding onder militairen en politiepersoneel	2024
Veterans PTSD Working dogs Research (V-PWR)	Universitair Medisch Centrum Utrecht, Leerstoel LUMC	Onderzoekt de effectiviteit van de inzet van hulphonden op welzijn van veteranen met PTSS. Ook de impact op de honden wordt onderzocht. Na afronding van het onderzoek zal het project een tweede fase ingaan (VPWR-2.0)	Eind 2021
Trends in militaire farmacie bij voorschrijvers	Leerstoel LUMC, Universitair Medisch Centrum Utrecht	Onderzoekt het gebruik van medicinale cannabis, analyseert het gebruik van medicatie bij ARQ/Centrum '45, onderzoek naar medicatiegebruik in relatie tot uitzendingen	Eind 2021

Wetenschappelijk onderzoek	(Hoofd) uitvoerder(s)	Inhoud	Datum afgerond
Vernieuwend geneesmiddelenonderzoek	Leerstoel LUMC	Studies naar de effectiviteit van psychotherapie ondersteund met psychedelica bij de behandeling van PTSS	2022
Addaptatieonderzoek ARQ Nationaal Psychotraumacentrum	ARQ Nationaal Psychotraumacentrum, MGGZ	Evaluatie van het huidige addaptatieprogramma en het geven van een advies met als doel te komen tot breedgedragen en toekomstbestendig programma	begin 2022

Praktijkgericht onderzoek (kortdurend)	Uitvoerder	Inhoud	Datum afgerond
Het heft in eigen handen	LZV	Evaluatie van een nieuw behandelprogramma voor veteranen met een persoonlijkheidsstoornis en/of middelengebruik. Vergroten van eigen regie staat centraal	Eind 2021
Samen sterk	LZV	In kaart brengen van hulpzoekgedrag, hulpbronnen en barrières met als doel eigen regie te versterken	Eind 2021
Tevredenheid en Resultaat als Check voor mijn Kwaliteit van Leven (TRACK)	LZV	TRACK vragenlijst is tool voor veteranen en hulpverlener om voortgang samen te bespreken aan de hand van behandelervaringen	Eind 2021
Reconsolidation: a new intervention towards combat-related PTSD	LZV	Onderzocht wordt of het herinneren van het trauma in combinatie met inname van een medicijn leidt tot langdurige afname van PTSS klachten	Eind 2021
Bio face	LZV	Onderzocht wordt of het gebruik van de gezichtsuitdrukking bij de biofeedbacktraining de stressreacties verminderd	Eind 2021
Project terugkeerreizen – Back with a Mission	LZV, Leerstoel LUMC	De impact van een terugkeerreis op veteranen wordt onderzocht	Eind 2021
Het positieve gezondheidsgesprek	LZV	Onderzocht wordt of een gesprek volgens het principe van positieve gezondheid leidt tot meer eigen regie, veerkracht en groter welzijn	Eind 2021

Vanzelfsprekend zullen de onderzoeksresultaten indien daartoe aanleiding is, worden gebruikt voor het verbeteren van het veteranenbeleid.

Nieuw onderzoek 2021

Zorgbehoeften van vrouwelijke veteranen

De Nederlandse Defensie Academie (NLDA) is begin 2021 gestart met een meerjarig onderzoek naar de specifieke zorgbehoeften van vrouwelijke veteranen. Dit onderzoek is een verdere invulling van advies nummer 19 van de Raad voor civiel-militaire Zorg en Onderzoek (RZO).

Moral injury

Moral injury is een relatief nieuw concept dat zowel refereert aan potentieel moreel belastende ervaringen die militairen kunnen meemaken als aan de 'moral distress' en psychosociale klachten die zij als gevolg hiervan kunnen ontwikkelen. In Nederland is nog geen onderzoek gedaan naar moral injury in een klinische setting, dat wil zeggen, onder hulpzoekende veteranen. Dit onderzoek richt zich op het bepalen van het vóórkomen en de voorspellende waarde van moral injury bij deze doelgroep.

Overig onderzoek

Onderzoek dekolonisatieperiode in voormalig Nederland-Indië

Door het Koninklijk Instituut van Taal-, Land- en Volkenkunde (KITLV), het Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH) en het Instituut voor Oorlogs-, Holocaust- en Genocidestudies (NIOD) wordt een onderzoek naar de dekolonisatieperiode tussen 1945 en 1950 in voormalig Nederlands-Indië uitgevoerd. Het onderzoek is gestart in 2018 en naar verwachting in februari 2022 gereed.

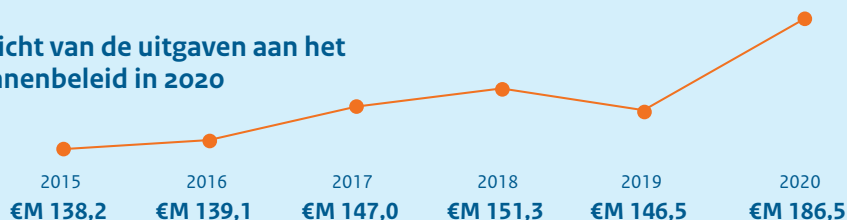
Horse Power

Het onderzoek Horse Power onderzoekt de inzet van paarden bij veteranen met uitbehandelde PTSS. Het onderzoek is 1 oktober 2020 van start gegaan en is een initiatief van de faculteit Diergeneeskunde van de Universiteit Utrecht met advies van de Militair Geestelijke Gezondheidszorg (MGGZ). De effecten van de interactie met paarden op de PTSS-symptomen, op de kwaliteit van leven en op het zelfbeeld van de veteraan worden in kaart gebracht. Naar verwachting zal dit onderzoek 2 jaar duren.

Financiën

Overzicht van de uitgaven aan het veteranenbeleid in 2020

Zorg 2020

Landelijk Zorgsysteem Veteranen	€1.502.000
Zorgcoördinatie	€6.400.000
Stichting de Basis	€3.891.000
Vereniging Veteranen Platform (t.b.v. NOS)	€135.000
Erschuldregeling	€365.463
Regeling Volledig Schadevergoeding	€53.650.000
Invalideitpensioen	€62.200.000
Nabestaandenpensioen	€20.300.000
Sociale Zorg (o.a. voorzieningenregeling)	€11.000.000
Inkomensvoorziening	€723.000
Uitvoeringskosten ABP	€9.900.000

Erkenning en Waardering

Stichting Nederlandse Veteranendag	€2.732.700
Stichting het Veteraneninstituut	€6.057.160
Vereniging Veteranen Platform	€303.000
MOD dagen	€330.000

Friciekosten en projectkosten veteranengovernance

Stichting de Basis	€3.673.000
Stichting het Veteraneninstituut	€2.669.000
Stichting Nederlandse Veteranendag	€90.000

Overig

Veteranenombudsman	€400.000
Raad voor civiel-militaire Zorg en Onderzoek	€135.000

Onderzoek

Militair Geestelijke Gezondheidszorg	€500.000
Praktijkgerichte onderzoeken LZV	€150.000
Overig onderzoek	€610.000

Toelichting van de stijging van de uitgaven van het veteranenbeleid

In 2020 is in vergelijking met 2019 circa €40 miljoen meer uitgegeven aan het veteranenbeleid. Dit verschil wordt verklaard door de frictiekosten die zijn begroot en uitgegeven in het kader van de oprichting van het Nederlands Veteraneninstituut. Daarnaast zijn er op grond van de Regeling Volledige Schadevergoeding in 2020 meer voorschotbetalingen verricht en is het aantal eindafrekeningen ook gestegen.

Toezicht en advies

De taken en de bevoegdheden van de Veteranenombudsman zijn opgenomen in de artikelen 7b, 11a, 11b en 11c van de Veteranenwet. In hoofdstuk 4, bijzondere zorgplicht onder artikel 17 worden de taken van de Raad voor civiel- militaire Zorg en Onderzoek (RZO) geregeld. Zo is in de Veteranenwet het toezicht en/of advies op (delen van) de uitvoering van het veteranenbeleid vastgelegd. Het toezicht en/of advies was tot 31 december 2020 belegd bij drie partijen. Met de oprichting van Stichting Nederlands Veteranen instituut (NLVi) is de RZO opgeheven. Het NLVi beschikt over een eigen Raad van Toezicht. Deze Veteranennota rapporteert over de periode waarin de RZO nog actief was en daarom wordt de RZO in de onderstaande tekst genoemd.

Inspecteur-Generaal der Krijgsmacht

De Inspecteur-Generaal der Krijgsmacht (IGK) is ook Inspecteur der Veteranen. Hij adviseert mij over veteranenaangelegenheden. Daarnaast kunnen veteranen de IGK vragen te bemiddelen bij geschillen die verband houden met Defensie. Vanuit zijn rol als Inspecteur der Veteranen let de IGK vooral op de (na) zorg en de erkenning en waardering van veteranen, hun thuisfront en veteranenactiviteiten. In het jaarverslag van de IGK over 2020, op 15 maart jl. aan de Tweede Kamer is aangeboden, staat een overzicht van deze activiteiten.

Daarnaast beschrijft de IGK in zijn jaarverslag de onderwerpen die aandacht behoeven. Zo vraagt de IGK om oog te hebben voor de beeldvorming die kan ontstaan naar aanleiding van uitingen in de media in relatie tot het onderzoek naar de dekolonisatieperiode in voormalig Nederlands-Indië en de gevoelens die dit kan oproepen bij veteranen en nabestaanden van onze Indië-veteranen. Het is van belang dat er aandacht is voor hen.

Normaal gesproken bezoekt en organiseert de IGK veteranenactiviteiten zoals, veteranendagen, -reünies, herdenkingen en andere bijeenkomsten. Door de COVID-19 maatregelen zijn veel bijeenkomsten helaas geannuleerd.

De Raad voor civiel-militaire Zorg en Onderzoek

Tot de oprichting van het NLVi op 1 januari 2021 had deze onafhankelijke raad een adviserende rol bij de verbetering van de veteranenzorg. De raad hield toezicht op het Landelijk Zorgsysteem voor Veteranen (LZV), bevorderde de samenwerking tussen de betrokken partijen en gaf advies over het wetenschappelijk onderzoek naar uitzendgerelateerde aandoeningen. De raad werd bij deze onderzoekstaak ondersteund door de Programma Advies Commissie voor Onderzoek (PACO). Door de oprichting van het NLVi is het programmabureau van het LZV onderdeel geworden van het NLVi. De Raad van Toezicht van het NLVi neemt hierdoor de toezichthoudende taak van de RZO op het LZV over. De RZO is daarom per 1 januari 2021 opgeheven.

De RZO maakte tweejaarlijks een verslag op van haar werkzaamheden. Op 28 januari 2021 is het verslag over de periode juli 2019 tot en met december 2020 aangeboden aan de Tweede Kamer (Kamerstuk 30 139, nr. 241). Dit verslag, door de opheffing van de RZO tevens het eindverslag, biedt een uitgebreid overzicht van de werkzaamheden en adviezen van de RZO.

De RZO concludeert in haar verslag van werkzaamheden dat de zorg aan onze veteranen verder is verbeterd. Punt van aandacht is de capaciteit van het gespecialiseerd maatschappelijk werk. Tevens concludeert de RZO dat het LZV een

belangrijke inspanning heeft geleverd om de veteranenzorg te garanderen ondanks de COVID-19 maatregelen. Ondanks de grote druk die is ontstaan door de COVID-19 maatregelen heeft dit vooralsnog niet geleid tot onacceptabele vertraging in de veteranenzorgketen. Tot slot wordt door de RZO bijzondere aandacht gevraagd voor samenwerking in de zorg en op het gebied van onderzoek met andere beroepsgroepen om innovatie te bevorderen en effectiever te kunnen omgaan met financiële middelen en gespecialiseerde behandelcapaciteit.

De Nationale Ombudsman in zijn rol als Veteranenombudsman

Op grond van de Veteranenwet heeft de Nationale Ombudsman tevens een rol als ombudsman voor de veteranen. In die rol behandelt hij klachten van veteranen over overheidsinstanties en over niet-overheidsinstanties die een taak uitvoeren op het gebied van veteranen. Daarnaast onderzoekt hij of er structurele knelpunten zijn. Het jaarverslag over 2020 van de Nationale Ombudsman biedt een uitgebreid overzicht van zijn werkzaamheden, waaronder zijn werkzaamheden als Veteranenombudsman.

In 2020 zijn 300 verzoeken van veteranen en hun relaties afgehandeld. Hier is een stijging te zien t.o.v. voorgaande jaren (279 in 2019, 208 in 2018). De klachten hadden betrekking op het Ministerie van Defensie of het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds (ABP). De overige klachten betroffen andere overheidsinstellingen (gemeenten, uitkeringsinstanties), andere ministeries en andere organisaties. De ingediende klachten van veteranen en hun relaties bevatten vaak meerdere klachtonderdelen. De meeste klachten gaan over de inkomensvoorziening en de behandeltermijnen.

De Veteranenombudsman geeft veteranen die hem benaderen advies, voert een interventie uit, of verwijst door naar een overheidsinstantie of een instantie die een taak heeft op het gebied van veteranen.

De Veteranenombudsman heeft in 2020 een onderzoek uit eigen beweging gedaan naar de behandelingsduur van verzoeken voor volledige schadevergoeding. In zijn rapport van 11 januari 2021 geeft de Veteranenombudsman aan dat een behandelingsduur van in beginsel twee jaar een aanvaardbare termijn is en vindt hij het belangrijk dat Defensie zich inspant om de behandelingsduur zo kort mogelijk te houden. Daarbij heeft hij een viertal aanbevelingen gedaan om het proces van schadebehandeling te versnellen. Mijn reactie aan de Veteranenombudsman is op 31 mei jl. aan de Kamer aangeboden. Het is mijn streven om verzoeken tot volledige schadevergoeding binnen twee jaar af te handelen.

De Veteranenombudsman heeft op 15 oktober 2020 een onderzoek uit eigen beweging gestart naar de toegang tot (na)zorg voor veteranen in detentie. De aanleiding voor dit onderzoek was een signaal rondom de (na)zorg van gedetineerde veteranen binnen penitentiaire inrichtingen. Het rapport is naar verwachting gereed in het najaar van 2021.

Wat gaan we doen?

Verder ontwikkelen/vormgegeven van een modern stelsel van uitkeringen en voorzieningen gericht op maatschappelijke participatie

In de beleidsevaluatie van het Veteranenbeleid (2011-2016) wordt de aanbeveling gedaan om het stelsel van uitkeringen en compensaties (inclusief keuringen) te moderniseren. Dit moet leiden tot een betere ondersteuning van de veteraan bij zijn re-integratie en participatie. In afstemming met de eenheid Bijzondere Regelingen Defensie (BRD), uitvoeringspartner van het ABP, wordt een meer toekomstbestendig systeem ontwikkeld waarin de veteraan meer centraal staat. Pijlers van dit systeem zijn gezondheid en zelfredzaamheid waarbij op basis van een zorg- en ontwikkelplan wordt gewerkt aan re-integratie en participatie. Dit vindt plaats onder de voorwaarde van rust en financiële zekerheid, zonder focus op keuringen en het vaststellen van de medische eindtoestand. Een keuring volgt pas na de uitvoering van het zorgplan. Er wordt hiermee beoogd een systeem te creëren dat toeziet op het beperken van de materiele schade en waarbij werken en/of maatschappelijke participatie wordt beloond. Het oogmerk is te komen tot een structurele wijziging van het uitkeringen en voorzieningenstelsel dat toekomstbestendig is. Het realiseren van structurele wijzigingen heeft tijd nodig. Ook vanwege de rechtspositionele consequenties en de verwerking daarvan in wet- en regelgeving. Deze stelselwijziging is besproken met de IGK en de Veteranenombudsman die hier beiden positief tegenover staan. Er is een projectplan opgesteld, deelprojecten zijn geformuleerd, een klankbordgroep is samengesteld en een stuurgroep is ingericht. Binnen de subsidie van het NLVi is budget opgenomen voor een projectleider die de eerste deelprojecten gaat uitvoeren. Daarnaast is budget beschikbaar voor eventuele bijkomende kosten bij de uitvoering van het project. Het project heeft een looptijd van meerdere jaren.

Het verbeteren van de transitie van de militair/veteraan van defensie naar de civiele maatschappij

Vanwege de bijzondere positie van de militair, de opgedane ervaringen tijdens missies en de kenmerken van de Defensieorganisatie (zoals de relatieve geslotenheid, kameraadschap, groepsgevoel, etc.) kan de overgang van 'militair naar burger' gepaard gaan met aanpassingsproblemen. Transitiezorg is gericht op het zorgvuldig begeleiden van uitstromende militairen/veteranen naar de samenleving. Transitiezorg is een thema dat veel breder is dan 'veteranenzorg'. Het heeft betrekking op het invullen van 'goed werkgeverschap', waarbij een goede transitie wellicht problemen bij militairen/veteranen kan voorkomen of verminderen. Ook wordt bestudeerd of instrumenten kunnen worden ingezet die bijdragen aan het vroegtijdig signaleren van (uitzendgerelateerde) psychische klachten of aanpassingsproblemen. Het thema transitie is in het verleden ook door de RZO geagendeerd.

Defensie heeft samen met diverse betrokken partijen (zoals het NLVi, ABP, BMW Defensie) een projectplan geschreven met als doel het huidige beleid rondom de transitie van de militair/veteraan verder te verbeteren. De verwachting is dat eind 2021 de eerste resultaten van de uitkomst van dit projectplan gepresenteerd worden. Daarnaast wordt onderzocht of en zo ja hoe vroeg-signalering van risicofactoren op psychische klachten bij dienstverlaters mogelijk is.

Het uitvoeren van de beleidsreactie ‘aanbevelingen Dutchbat-III’, naar aanleiding van het onderzoek ‘Focus op Dutchbat-III’ en de aanbevelingen van de begeleidingscommissie

In december 2020 is het rapport ‘Focus op Dutchbat-III’ gepresenteerd en zijn de aanbevelingen van de begeleidingscommissie van dit onderzoek aangeboden. Uit het onderzoek ‘Focus op Dutchbat-III’ kwam nadrukkelijk naar voren dat Dutchbat-III-veteranen nog steeds gebrek aan erkenning en waardering ervaren. Met een collectief gebaar zal tegemoet gekomen worden aan het ervaren gebrek aan erkenning en waardering vanuit Defensie. Dat zal gebeuren in lijn met de aanbeveling door het uitgeven van een verklaring in combinatie met een geldbedrag. Naar verwachting zal het bedrag van €5.000,- (belastingvrij) medio 2021 aan Dutchbat-III-veteranen (of nabestaanden) worden uitbetaald. De uitvoering van de terugkeerreizen wordt op dit moment uitgewerkt. Het is de verwachting dat de eerste terugkeerreis in 2022 wordt uitgevoerd.

Na de verzending van de kamerbrief ‘beleidsreactie op rapport ‘Focus op Dutchbat-III’ en de aanbevelingen van de begeleidingscommissie’, is direct gestart met de uitvoering van deze aanbevelingen. Dit heeft geleid tot het versturen van een brief op 12 april jl. naar alle Dutchbat-III-veteranen. In deze brief staat een expliciete oproep om zich te melden bij het Veteranenloket wanneer een veteraan - of hun relatie - hulp nodig hebben omdat zij uitzendgerelateerde klachten ervaren. Naast deze oproep zijn de Dutchbat-III-veteranen op de hoogte gesteld van de stand van zaken met betrekking tot de eenmalige uitbetaling van het geldbedrag van €5.000,- en de terugkeerreizen.

Uitwerken van thema’s in relatie tot toekomstige ontwikkelingen en de gevolgen voor het Veteranenbeleid

In de Veteranennota 2019-2020 zijn enkele thema’s genoemd die gekoppeld zijn aan de toekomstige ontwikkelingen die gevolgen kunnen hebben voor (de uitvoering van) het veteranenbeleid. Enkele van deze ontwikkelingen hadden betrekking op de veteranenstatus, ‘de jonge veteraan’, samenwerking gemeenten en maatschappelijke partijen, preventieve gezondheidszorg en nazorgonderzoek, pro-actieve zorg en technische innovaties in de zorg. Een deel van deze onderwerpen zijn al eerder beschreven of raken aan eerder beschreven thema’s. Andere thema’s moeten wachten op de uitkomsten van onderzoek of vergen eerst nader onderzoek.

Bijlage I

Lijst van afkortingen

ABP	Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds
ADR	Audit Dienst Rijk
BMB	Bureau Medische Beoordeling
BMW	Bedrijfsmaatschappelijk werk
BNMO	Bond van Nederlandse Militaire Oorlogs- en Dienstslachtoffers
BRD	Bijzondere Regelingen Defensie
CADIG	Centrale Adviescommissie Draaginsigne Gewonden
CMH	Centraal Militair Hospitaal
CND	Collegiaal Netwerk Defensie
DGO	Defensie Gezondheidszorgorganisatie
DGV	Diensten Geestelijke Verzorging
DCR	Dienstencentrum Re-integratie
DIG	Draaginsigne Gewonden
EGB	Eerstelijns Gezondheidszorg Bedrijf
ICDO	Interimcommissie Dapperheidsonderscheidingen
IGK	Inspecteur der Krijgsmacht
KITLV	Koninklijke Instituut van Taal-Land- en Volkenkunde
LZV	Landelijk Zorgsysteem voor Veteranen
MGGZ	Militair Geestelijke Gezondheidszorg
MIP	Militair Invaliditeit Pensioen
MOD	Militaire Oorlogs- en Dienstslachtoffers
MRC	Militair Revalidatie Centrum
NCVD	Nationaal Comité Veteranendag
NLVD	Nederlandse Veteranendag
NLVi	Nederlands Veteraneninstituut
NIMH	Nederlands Instituut voor Militaire Historie
NIOD	Nederlands Instituut voor Oorlogs-, Holocaust- en Genocidestudies
NOS	Nuldelijnsondersteunings systemen
NtVP	Nederlandstalige Vereniging voor Psychotrauma
OLK	Onbegrepen Lichamelijke Klachten
PACO	Programma Advies Commissie voor Onderzoek
PTSS	Posttraumatisch Stress Stoornis
RVS	Regeling Volledige Schadevergoeding
RZO	Raad voor civiel-militaire Zorg en Onderzoek
SMO	Sociaal Medisch Onderzoek
SMT	Sociaal Medisch Team
UMCG	Universitair Medisch Centrum Groningen
VL	Veteranenloket
VI	Stichting het Veteraneninstituut
v-fonds	Nationaal Fonds voor Vrede, Vrijheid en Veteranenzorg
VO	Veteranenombudsman
VP	Vereniging Veteranen Platform
VNG	Vereniging Nederlandse Gemeenten
WGO	Wetgevingsoverleg
Wmo	Wet maatschappelijke ondersteuning

Bijlage II

Missies kwalificerend voor veteranenstatus

	Missie	Afkorting	Begin	Einde
01	Inzet tijdens de Tweede Wereldoorlog	WO-II	1940	1945
02	Inzet in voormalig Nederlands-Indië		1945	1950
03	Inzet in voormalig Nederlands Nieuw-Guinea		1945	1962
04	United Nations Special Committee on the Balkans	UNSCOB	1947	1951
05	Inzet tijdens de Korea-oorlog	UNC South Korea	1950	1955
06	United Nations Truce Supervision Organization (Midden-Oosten)	UNTSO	1956	heden
07	First United Nations Emergency Force (Egypte)	UNEF-I	1956	1956
08	United Nations Observer Group in Lebanon	UNOGIL	1958	1958
09	United Nations Operation in the Congo	UNOC	1960	1963
10	United Nations Yemen Observation Mission	UNYOM	1963	1964
11	United Nations India–Pakistan Observation Mission	UNIPOM	1965	1966
12	(NATIONAAL) Beëindiging gijzelingsacties	De Punt Bovensmilde	1977	1977
13	United Nations Interim Force in Lebanon	UNIFIL	1979	1985
14	Multinational Force and Observers (Sinai)	MFO	1982 2013	1995 2015
15	Mijnenruim operatie Rode Zee en Golf van Suez (Hr.Ms Haarlem en Hr Ms Harlingen)		1984	1984
16	Oorlog tussen Irak en Iran (Eerste Golfoorlog) (WEU-operaties Octopus/Calendar II)		1987	1989
17	United Nations Transition Assistance Group (Namibië)	UNTAG	1989	1990

	Missie	Afkorting	Begin	Einde
18	Tweede Golfoorlog (WEU-operaties Phalanx en Phalanx-Mike, noodhospitaal, Geleide Wapens en AWACS)		1990	1991
19	United Nations Special Commission (Irak)	UNSCOM	1991	1998
20	Provide Comfort (N-Irak)		1991	1992
21	United Nations Angola Verification Mission II en III	UNAVEM	1991	1997
22	European Community Monitoring Mission / European Union Monitoring Mission	ECMM/ EUMM	1991	2007
23	United Nations Advance Mission in Cambodia / United Nations Transitional Authority in Cambodia	UNAMIC/ UNTAC	1992	1993
24	United Nations Protection Force / United Nations Peace Forces	UNPROFOR/ UNPF	1992	1995
25	Embargo op de Adriatische Zee en op de Donau (Maritime Monitor, Sharp Vigilance, Maritime Guard, Sharp Fence, Sharp Guard en WEU-Donau)		1992	1996
26	Cambodian Mine Action Centre	CMAC	1993	2000
27	Inzet luchtwapen boven Bosnië, Kroatië en Kosovo (Deny Flight, Decisive Endeavour, Deliberate Guard en Deliberate/Joint Forge)		1993	(2001)
28	United Nations Observer Mission in South Africa	UNOMSA	1993	1993
29	United Nations Operation in Mozambique	UNOMOZ	1993	1995
30	United Nations Observer Mission in Uganda-Rwanda / United Nations Assistance Mission in Rwanda	UNOMUR/ UNAMIR	1993	1994
31	United Nations Mission in Haiti (Support Democracy, Uphold Democracy en UN Mission in Haiti)	UNMIH	1993	1996
32	CVSE/OVSE in Moldavië		1993	2004
33	Provide Care (Zaire/Rwanda)		1994	1994

	Missie	Afkorting	Begin	Einde
34	CVSE/OVSE in Georgië		1994	1996
35	WEU in Mostar (Task Force Mostar)		1994	1996
36	International Conference on Former Yugoslavia- missie	ICFY-missie	1994	1996
37	United Nations Disengagement Observer Force (Golan)	UNDOF	1995 22-07-2013	1997 heden
38	Central Mine Action and Training School (Angola)	CMATS	1995	1999
39	Implementation Force (Bosnië)	IFOR	1995	1996
40	United Nations Mission in Bosnia and Herzegovina (inclusief United Nations International Police Task Force, UN Mine Action Centre/BH Mine Action Centre)	UNMIBH UNIPTF BHMAL	1996	2003
41	Multinational Interception Force (Perzische Golf)	MIF	1996	2000
42	United Nations Transitional Administration for Eastern Slavonia, Baranja and Western Sirmium	UNTAES	1996	1997
43	OVSE in Bosnia and Herzegovina		1996	1996
44	Stabilisation Force (Bosnië)	SFOR	1996	2004
45	Multinational Advisory Police Element / European Commission Police Assistance in Albania	MAPE/ECPA	1997	2002
46	OVSE in Albanië (inclusief evacuatieoperatie Hr.Ms. Karel Doorman)		1997	2002
47	United Nations Peacekeeping Force in Cyprus	UNFICYP	1998	2001
48	Extraction Force (Macedonië)	EF	1998	1999
49	NAVO-verificatiemissie (Kosovo)		1999	1999
50	Albania Force: Operatie Allied Harbour (Macedonië/Albanië)	AFOR	1999	1999

	Missie	Afkorting	Begin	Einde
51	Operatie Allied Force (Kosovo)	ALL FOR	1999	1999
52	Kosovo Forcez	KFOR	1999	heden
53	United Nations Interim Administration Mission in Kosovo	UNMIK	1999	2000
54	United Nations Mission Ethiopia and Eritrea	UNMEE	2000	2003
55	Inzet in Macedonië (Essential Harvest, Amber Fox/Task Force Fox, OVSE Spillover Monitor Mission, Operatie Concordia, Proxima)		2001	2006
56	Operatie Enduring Freedom (inclusief Combined Maritime Forces)	OEF	2001	-KFOR
57	Operatie Active Endeavour	OAE	2001 19-04-2004 2007	2004 01-05-2006 2010
58	International Security Assistance Force in Afghanistan (inclusief NTM Kunduz + UNAMA) UNAMA	ISAF	2002	2014 Heden
59	European Union Police Mission I en II (Bosnië)	EUPM	2003	2011
60	Operatie Display Deterrence (Turkije)		2003	2003
61	Stabilisation Force Iraq	SFIR	2003	2006
62	United Nations Mission in Liberia	UNMIL	2003	2004
63	Coalition Maritime Assistance Training Team (Irak)	CMATT	2004	2011
64	NATO Training Implementation Mission / NATO Training Mission Iraq	NTMI	2004	
65	NATO Support to the African Union	NS2AU	2004	
66	United Nations Operation in Burundi United Nations Integrated Office in Burundi	ONUB BINUB	2004 2007	2005 2008
67	Operatie Golden Eagle (Ivoorkust)(evacuatie Adibjan)		2004	2004
68	United Nations Mission in Soedan	UNMIS	2004	2011

	Missie	Afkorting	Begin	Einde
69	(inclusief UNAMIS, AMIS, IMAT, UNADVM en UNAMID) European Union Force (Bosnië) (inclusief Althea en NATO Headquarters Sarajevo)	EUFOR	2004	-
70	United Nations Organization Mission in the Democratic Republic of the Congo (inclusief EUFOR RDC, EUSEC RDC, EUPOL RDC en EUSEC FIN)	MONUC	2005	2012
71	European Union Aceh Monitor Mission	EUAMM	2005	2006
72	Kosovo Force 2 (inclusief ESDP Kosovo / EULEX Kosovo)	KFOR 2	2005	2018
73	European Union Border Assistance Mission Rafah in Israël	EUBAM	2006	2008
74	European Union Police Mission (Afghanistan)	EUPOL	2007	2017
75	Maritime Task Force United Nations Interim Force in Lebanon	MTF UNFIL	2006	2008
76	Security Sector Reform in Burundi	SSR Burundi	2004, 2006, 2007	heden
77	Security Sector Reform Libanon	SSR LAF	2008	2008
78	Maritieme Antipiraterij Operaties Somalië (inclusief operatie Atalanta, operatie Allied Protector, operatie Ocean Shield en Vessel Protection Detachments (VPD'S))		2008	-
79	European Union Force Tchad/RCA	EUFOR TCHAD	2008	2010
80	European Union Monitoring Mission Georgië	EUMM Georgië	2008	2010
81	United States Security Sector Coordinator	USSC (DAYTON)	2010	-
82	United Nations Office on Drugs and Crime (Kenia)	UNODC	2010	2012
83	Inzet Ivoorkust		2010	2011
84	Unified Protector (Libië) (inclusief evacuatieoperatie)	OUP	2011	2011

	Missie	Afkorting	Begin	Einde
85	United Nations Mission In South Sudan	UNMISS	2011	2020
86	US African Contingency Operations Training and Assistance o.a. Burundi, Burkina Faso, Uganda, Benin	ACOTA	2011	
87	Anatolian Protector (Turkije)		2013	2015
88	Multinational Force and Observers te Egypte	MFO	01-01-2013	2015
89	European Union Training Mission Somalia	EUTM Somalië	15-03-2013	2019
90	European Union Aviation Security Mission in South Sudan	EUAVSEC South Sudan	01-06-2013	2014
91	European Union Training Mission Mali	EUTM Mali	01-07-2013	-
	UN Multidimensional Intregrated Stabilization Mission in Mali	MINUSMA	01-09-2013	
	UN Multidimensional Integrated Stabilization Mission in Mali Nationaal	MINUSMA	01-11-2013	
	EUCAP SAHEL MALI	NATIONAAL EUCAP	29-06-2015	
92	Regional Anti-Piracy Prosecution & Intelligence Coordination Centre	RAPPICC	01-09-2013	2014
93	European Union Regional Maritime Capacity Building ten behoeve van de Hoorn van Afrika en het westelijk deel van de Indische Oceaan	EUCAP NESTOR	15-03-2014	-
94	European Union Force Central African Republic	EUFOR CAR	15-03-2014	-
	European Union Military Assistance Mission in Central African Republic	EUMAM	06-04-2015	2017
95	Recovery MH 17 in Oekraïne	MH17 recovery	20-07-2014	-
96	Resolute Support Afghanistan	RS	01-10-2014	-
97	1(NLD) ATF Middle East te Jordanië, Koeweit en Qatar	1(NLD) ATF ME	24-09-2014	-
98	1(NLD) Capacity Building Mission in Iraq te Irak en Koeweit	1(NLD)CBMI		-
99	European Union Liason and Planningscell Tunesia	Tunesië	..-05-2015	-
100	EU Naval Force Mediterranean Forward Headquarters	EUNAVFORMED FHQ	26-06-2015	

	Missie	Afkorting	Begin	Einde
101	Force Protection Middle East	1 (NLD) FPME	2016	
102	Air Task Force Air to Air Refuelling Operation Inherent Resolve.	1(NLD) ATFAAR-OIR	2017	
103	UN Mine Action Service Iraq	UNMAS IRQ	01-09-2017	
104	Operation Sea Guardian in het Middellandse Zeegebied	OSG	01-04-2018	2019
105	Nato Mission in Iraq	NMI	01-10-2018	
106	European-Led Mission Awareness Strait of Hormuz	EMASOH	01-01-2020	
107	Multinationale Taakgroep TAKUBA	TF TAKUBA	01-05-2020	
108	UK Carrier Strike Group '21 (Operatie FORTIS) in de Indo-Pacific regio	UKCSG21	01-04-2021	
200	Diverse geclassificeerde speciale operaties		1989	
300	Diverse geclassificeerde onderzeebootmissies		1989	

